ספר

מגלה סוד

והוא ביאור לפירוש הרב חתם המגלות רבי אברהם בן עזרא נ״ע על

קהלת רות שיר השירים אסתר איכה.

ועוד בן דבוק ונסמך **מאמר המדע** . בו יתבאר ענין החכמות הרמות

בדרך כלל וגלה וירלה עסק כל תכמה וחכמה וענין פרקיה לעזר המשכילים ולהועיל המבינים :

עם המתבר הרופא מוהר״ר **אהרן** המכוכה עתריך ממשפחת בומפרן ופס עיר מולדתו ברלין :

נדפס פה קק המבורג יע״א

בשנת יתרון **הכשר** מכמה לפ״ק

בבית הלומן עוב הלדון קוכרלד יוקב שפיריכ :

על ידי המתעסק הכעלה כ״ אהרן בן כ״ טלי כ״ן ז״ל :

בה הקדמה

ר ולר ה כל ן בורא ה אור הארכי בדרך אלך • שמרני כי חסיתי בצלך • שים נא
דבריך בפי • כי אליך אשא כפי • ואל אכשל בלשוני • חכני כא
חכני כי אזכרה ימים מקדם • לא אהיה כאים נרדם • אם אשכח מכל
אשר קדוני • מיו ברכים קדמוני • עד הנה ידך החזקה עזרני • פליאה כשגבה ממני • כורלות הריאתני
וחבש עיני ואזני שמעה ותבן • כי הסילות ממני את לב האדן • ותחכני מדע ובינה • שמע שמוע
מלתך והאזינה • והנה מרם יצאתי מבית הכלא • בעוד לא כודע שמי והוא פלא • הקדישתני אמי לימים
הבאים • להיות מיושבי המדרש הנחבאים • אל כלי הלמוד והשקידה • מעוכה לעוכה ומפקידה לפקידה •
אך יצא יצאתי מבטן המלאה • נרה כמבכירה רבת חלאה • קולה בבכי הרימה • עיניה זלגו דמעה בעבור
הרעימה • ואחרי התודות לאל אשר ממות שמרה • שפתיה נעות קול ענות חלושה וכה אמרה • על
הנער הזה התפללתי • אותו מאלהי שאלתי • הוא הדבר אשר דברתי • יקום ויהיה כאשר גמרתי •
אחת דברתי ולא אשנה • בקרבי לאלהים והוא נענה • ויהן לי זרע אנשים • לטמנו ולהחביאו בכנסיות
ובתי מדרשים • בלתי לכת אחרי הבחורים • מדלגים על הגבעות ומקפצים על ההרים • מבלים ימיהם
בשיריים • ושנותיהם בזמרים • וחכמת מה להם • לסחור באורלות ההם • לקחת לב ומחיר הקונים • מעמי
האורלות המונים המונים • והיה כי אגדל כנער ואגמל • בעזר עליון אשר חתל • אך ועכוג לאבי הייתי •
ויחיד בחיק אמי נשאתי • וה׳ ברך את בית אבי עושר ונכסים רבים • קבץ ואסף כל הספרים
הנכתבים • וישימם אומר עד כי אדע קרוא אותם • ועד כה ועד כה שימני כחותם • על
זרועותיו כשאני • ובדרך הישר הנחני • כאיזון בת עין בארני שמרני • לבלתי יהרוס איש
לנגוע בי • כי נפשי קשורה בנפשו ובלבבו לבי • ויבחר לו אנשים ידועים • להם שם ויד
במדעים להדריכני בנתיב החכמה ובמעגלי התורה • ערוכה בכל ושמורה • ולחקוק על לבי
הנכון יסודי התבונה להבין אמרי בינה • כה משפטי כל הימים • לא משתי מתוך האהל ולא
יצאתי בכרמים • כאשר יעשו הנערים • בעת הבוערים • ולא ארחתי עמם לחברה • אף
לא הלכתי בעצתם הנמהרה • אך נכסוף נכספתי לדעת איזה דרך תשכון אורה • לסקל
המסילה ולבור דרך ישרה • עיני לא שבעה לראות • הישר והנאות • כשקפתי מבין החרכים
אף יעלוני כליותי עוד להחכים • כי נבונות כי יש יתרון לאדם בו לעמול • בחסדי עליון עליהם יחמול •
ובמעשה הקפו ובגבורותיו • זכר עשה לנפלאותיו • ודברתי אני אל לבי מתי אבא ואראה • כאשר
יאמר בהר אלהים יראה • אולי יתעשת דעת חונן • אולי יחנן • אולי אבנה
ואכונן • וחזרתי על כל הנדדים • בקרבי את הספרים הנועדים • שקדתי על הלשונות
הידועות במדינות • כלטינא וצרפת ואנגליא ויון ודומיהן • חקרתי על יסודותיהן ושרשיהן •
בימותי בלשון ולמדתי מלותיה • משליה ומליצותיה • ודרכי המבטא וחבור הדברים והמלות
והמלילות אשר מהם נאצלות • ואשא סביב עיני ואביטה בלשון עברי • אשר למדתיו ושנותיו
מנעורי • וארא בדעת המלמדים און למדו • ואבין כי על מקול הלשון האלהי הזה לא עמדו
בדקדוקו לא מצאו ידיהם ורגליהם • ואף כי לא נכר לחותו מאנשיהם • והיה כי יחנכו הנער
על פי דרכיהם • בטרם ידע קרוא ובטרם יכיר האותיות ותמונותיהם • יביאוהו חדרי התורה
והכתובים בלתי נאמרים • ובארו לו המלות והמאמרים • כאשר כרשמו ונכתבו ממכתבים
עמל כתבו • לא שמעו מימיהם לשון הנערים • אשר להם הביאורים • בללה שפתם שפת
אחרת

אחרת • גלה עם ממרחק שולח לממלכת • אמת ונכון הדבר כוונתם שלמה וטובה • גם אני
לא אלך עמהם בחמה ולא אדון אותם בחובה • לא עליהם תלונתי • כ"ל על אנשי מדינתי וארץ מולדתיי
כי יבחרו אנשים כאלה יקימום מלמדים לבניהם • הן המה הין בעוכריהם • מדוע לא יחתרו
למצוא אנשים בעלי לשון הילדים • ידברו שפה אחת ודברים אחדים • אמנם ידעתי גם ידעתי מך
ערכי • ומי אנכי להדריך אחרים בדרכי • אך שמתי עיני עלי לבדי • לעשות חיל בכל כחי ופולס
ידי • ואשובה אחורנית • ואחקרה שנית • באמתחת המדקדקים לידע הקריאה הנכונה •
תנועות לשון עברית והגיונה • ומן הקריאה עליתי אל משפטי הבניינים • ומשקלי השמות
השונים • נכספה וגם כלתה נפשי להבין מלילה ודיניה • והנה עמלתי בה ויגעתי על לודתיה
חפשתי חפש מחפש במדקדקים חדשים גם ישנים • אמנם מצאתי רובם ככולם מבלים במלות
זמנים • ולאהלי המלילה הערילה לינם פונים • וברואתי כי אין איש בידי תומך לף אין עוזר •
הייתי על כתבי הקדש חוזר • קריתי גם שניתי • יומם ולילה גם הגיתי • עד כי דבר
אלי יגונב • שתיתי חמר דם ענב • כוס ישועות נשאתי • לא שבעתי אף כי בעני מלאתי •
ואתנה את לבי גם אל השירים ודרכיהם • אכלם לחכי טעם ואלחם במנעמיהם • לקחתי
מעט לרי מעט דבש מזמרותם • ואמצא מהלכים בין החרוזים והליכותם • ובזמן אשר ישכבו
הסרוחים על ערסותם • וערבה שנתם • ירדתי לגנת אגוזים • ואשתעשע במשקולות
החרוזים • ואמרתי אלכה ואשובה אל הנבילים • שפתותיהם כפת מביעים • בקשתי את
שאהבה נפשי פלס שירותם • משקלי שירות משה ודוד ושלמה ודמותם • אך לשוא שמרתי •
ומאומה לא מצאתי כאשר אמרתי • על כן אחת דברתי • ולא אשנה עוד היום מאשר גמרתי •
כי לא מילדי העברים המה המשקלים האלה ביתדות ותנועות • כ"ל מילדי ארצות נכריות •
שבתי אני בנבילים לראות • מה משפטי השירים והזמירות • איזה דרך עברו בו הקדושים
בזכרו בשמות • לא שלותי ולא שקטתי לחפש ולבקר לב הנבונים העליונים לרחבו אין חקר •
ויותר מהמה כאשר הבנתי בספרי הקדמונים • שפש עלו על הדבר הזה קמשונים • ואחרי
העמל והיגיעה • לקחה אזני שמץ מזאת הידיעה • ויואל השם ידבה עלמה ומלכו עלי ישפר •
אוליה לאורה מחשבותי ואכתבם על ספר • גם לא הנחתי ידי לחקור בכל כחי ובכל מאודי • על
דיני הבנינים • אשר תחת המלות ועל גביהן כתובות • הטעמים בכל כתבי הקדש ובפרט
בספרי תלים ואיוב ומשלי פעמים רבות כפולים • והרחבתי הדבור על החבור • חברו חכמות
המדקדק מוהר"ר שלמה זלמן הענא זכרונו לברכה • אשר לא ראה אדם מימיו ככה • ככהו
בשם שערי זמרה • לא זמרתא תהא אלא גמור גמרא :

ראיתי ונתון אל לבי כי אין יתרון לאיש שפתים • ומה יסכון לנבר בלשון אחת ידבר אן
בשתים • על כי אין מחשבותיו רבות • בשגם מלותיו כפולות וטובות • אם
לא כי ישמש בלשונות • לגלות חכמות עמוקות וטמונות • וידיעות לפונות •
ללקט בין הספרים מאמרים • חדשים לא כשערים • ואתנה אל לבי לדעת מן החכמות
הלמודיות והטבעיות והאלהיות • כאשר תשיג ידי השפלה • ואמרתי מסלה כעלה • וזה
החלי לעיין בחכמת המספר והגמטריאות לחכמה פרפראות • והאלגיברה החדשה אף כי הישנה
והתכונה

והתכונה הנכונה • ובהלכות קה"ח להרמב"ם כ"ע ובספרי הר"י ש"ל מקנדיא וזלתם תקפתי
יסודותי • אולי מהודם יאצל עלי ומחכמתם כבונותי • כשלח משמים להושיעני עזר עליון
מאיר עיני • כגלו לפני דרכיהם • כהגלות כתיבות אחד העם אל עריהם • עתה אמרתי
עת לעשות עוד לא עשיתי • אלא בכרמי מכמי העתים ומאז אל ספריהם פניתי • לרפתי
בדרתי דבריהם במתכונת השמים החדשים • על גבי הרשו חורשים • גם בטבעיות הגלתי
כח • להבין המשקל הושם לרוח • ולהשכיל בדרכי הלהב העולה • במבת האש משכנו
למעלה • תרתי אני בטבע המים • אשר מתחת לשמים • וגוש עפר ידוכא תחת רגלינו •
עלם מעלמינו ובשר מבשרנו • חקרתי בנבראים מתחת לארץ • ובלמתם השדה לרב יפרץ •
בברואים מתכוננים וחיים • הולכי על ארבע מהלכי שתים • כאשר ידאה הנשר ועוף יעופף
ואיך יחיה הדגה אשר היאור עלינו חופף • ואיכנה ירמשו הרמשים ויכתבו השקלים :

חמותי ראיתי את האדם למיכהו • ואתמה על מראהו • ואשתומם על הבריאה •
כשגבה פליאה • על מתכונתו ויופי מעשהו • בכל לבאות האדמה אין כמוהו •
הולך ככחו הלוך וטפוף ורגלין רגל ישרה • יקר דמותו ותבניתו כהדרה • זאת
היתה לי לחקור עלין יותר מהמה • כי מותר רב לאדם מן הבהמה • ומן היום ההוא והלאה
על חכמת הכתוב שקדתי • מפי ספרים ופיורים לורת • חלקין ראשונה למדתי • עין פיוכי
עליהם שמתי • ונפשי אותה לדעת אמתתם עד שקמתי • לבחן המתים לא כותר עוד רוח בם
לנתחיהם • מששתי את כל אבריהם בקרביהם • למגדול ועד קטן שבקטנים גידים ועורקים
ווידים • מעשה ידי הבורא ונבורותיו מגידים מעידים • עד אם אשר ידעתי תועלת ותכלית
כל חלק למינו • את אשר יגדלו ואת אשר יקימו ויזונו • ואשר יוליד בדמותו ואשר יכינו •
להרגיש ולהבחין וכאלה הדברים • כולם למבין ברורים • ובכל זאת לא שב חשק החקירה
במעלתו היתירה • מעלת השכל הכתן ממרומים • אפס בלתו בכל אלה הברואים הדומים •
קמתי אני לעיין בערכי הנפשות • מגדר הנוף נבדלות ונפרשות • ואשר אבא בגבורות •
ককנסתי לפרדם החקירות החמורות • כפעמתי ולא אדבר • אף רוחי בקרבי עבר • בקרבי
מעל ספר • הכותן אמרי שפר • ומורה דרך לבנוכים • דברים ישרים למולאי דעת ונכוחים
מלין לבד עילאה יתלל • מוליאים ומדיחים את המדיח והמקלל • בינותי בספרים מאירים
עיכים • מאמצים לכושלים ברכים • ומחזקים לכרפים ידים • מסוד חכמים כאמרם לא
במעשה מרכבה בשתים • כ"ל למשכיל ומבין עם תלמיד מוסרין ראשי פרקים • גלין רזין
מפענח"ם לפוכים ועמוקי' • שמעה אזני ותבין לה • לזאת יאמר דומיה תהלה • בסעיפים
מחזיקות לילה • בכפול תרדמה על הבריאה כולה • על משכבי סליקו רעיוני ותרב יגוני •
ענמה נפשי ואנחה שברה רוחי • אמרתי כי אייחל מה כוחי • הן בכל אלה קשה יומי • כי
עברו ימי עלומי בסבות מתהפכות ובמקרים פוגעים • בבתכן דבר יום ביומו כוגעים • אם
כן איפוא מה יהיה באחריתי • ומה בצע כי קריתי ושניתי • ואם חכמתי אני יותר • איך
אחיה בכותר • ואיך אבטח על כדבת אבותי • ומתי אעשה לביתי • כבר כפלו הימים הראשונים
כהיום הזה לא לחכמים לחם ולא לנבונים • ולא כי לאנשים כמוני • אשר טעמתי מעט דבש
בקלה

קה משפטי • ואם אמרתי שכמי לסבול וכתפי לעבודה אטה • כבר כשל כח הסבל ולאשית
כי ירד מטה • גם לא כסיתי באלה הדברים • רכים וחלקים בפי המון הסוחרים •
ואלו המוכרים והקונים • ומחולפים עשרת מוכים • כעלמו ממני כתיבות הערמה • לכבנן
ידו מאזני מרמה • הן אלה קלות מחשבותי • על משכבי הפכתי עד אם אבדו עשתונותי •
נכה תמונה לנגד עיני דברי חז"ל ומאמריהם • כפת תטופכה שפתותיהם • לעולם ילמד אדם
ת בנו מלאכה כקיה וקלה • להחיות את כפשו ולהכילה • מכל פגע ותקלה • בעודה
דברי תורה ובחכמות עמלה • ואם באבות כפלה עצלה • מי מוחה ביד הבנים לתקן את
אר עותו אבותיהם • לשים עין השגחתם עליהם • ומדוע איפא אטמון ידי אל חיקי
כין לי לחם חקי • ואפן כה וכה ואדא במלאכות ובתולדותיהן • כיולא בהן • איזו קלה ואיזו
חמורה • ואיזו דרכה ישרה וברורה לעושה תפארה • חסד ולדקה מעוטרה • ולא מלאתי
את מלאכת הרפואה • אשר למדנו מפי השמועה • שעסקו בה כל הגאונים כגון הרמב"ן
הרמב"ם והרלב"ג והר"י קבדיא וזולתם המוכים המוכים • קדמונים ואחרונים • הם התפארו
התכבדו בה ובלמודה • לתורה ולתעודה • כי היא יקרה וכבדה • עבודה מעבודת אלהים
גדולות והנורלות • מירלה ומאהבה כפלאות • לא כמלאכת הבגדות והבונים • ושפה אחת
דברים אחדים עונים • ואומרים ברוך הבוחר בה ומכוון לבו לשמים • ברך ה' חילו ושכרו
ארבה מאוד לתושיה כפליים • ואאזור כגבור חלצי ואשכן מתני להחזיק במעוזה ולאחוז בכנפיה •
בא חדריה ולהבין דברי חכמיה • באמרי אם השלמים וכן גדולים הנזכרים לפנים כתבו לעמוד
בה ויסודותיה • וירלו מגשת אליה • מה יעשה אנוש אנוש כנגלי • אשר עיני בשר לי •
קלרה כפשי וכהה יד שכלי • ואיך ואיכבה אאמין כי המלאכה הנמאסה והנבזה • הכחושה והרזה
ההלכה שני בין האנשים מדלת הארץ מכורמים ומיוגבים והמונם • מגלים מדי לגע ברגע חרפתם
וקלונם • היא היא החכמה והידיעה המפוארה • בפי החכמים ולהם סגולת החמדה כבחרה •
הלזות יקרלו כעמי קרלו לי מרה • האם יחשבו מלאכת מחשבת ועבודה שלימה • אשר כל איש
חשר לב בער ונעור מכל מדע ומזמה • יבא עד תכליתה בשפה תמימה • ואם שכתים יעמוד
במדרש הרופאים ויקים • נאותו עד שחקים • יתברך בלבבו ובשפתיו יתכבד לאמור אני
אמלוך ואפסי עוד • למי כל חמדה זולתי ולמי ההוד • מי כפתי יסור הכה לשית אשם נפשות
הקדושים והטהורים • כאלו כתבו לבבם והוכו בסנורים • חלילה להם מעול ומכשול ומפוקה •
אמרתם לרופא שבעתים מזוקקה • אמנם לא לזאת המלאכה הפחותה יקרלו ככה • ולא בעבורה
יערכו מערכה • לא כאלה חלקם ובקהלם אל תחד כבודם • ולא עליהם כתבו מהודם •
רופאי אליל כולם • וכל מעשיהם ומגמתם מאז החלם • עד אשר אם כלו ללמוד איזה כללים
והלכות פסוקות • לרפאות כל חלי וכל מדוה על ספרי הישר חקוקות • תולדות מאבות הסברות
הבדורות • מלמודים ועיונים שונים גזורות • יספיקו על כן בילדי ככרים בחמרי הדיכים
בלעדי הגורות • אולם איש הירא וחרד • במעמקי הסודות ובים תלמודה ירד • ראשונה
ייגע ולא ייעף במלפוני הטבע הכללית וסודותיה • סבותיה תכונותיה ופעולותיה • במשפטי
הבדולים הגמחים והדומים והמחלבים והחיים • הולכי על ארבע והולכי שתים • שקלים ורמשים
הולכי

הולכי על גחון והדגה אשר במים • איש איש על דגלו לצבאותיהם • תארם ותבניתם כוחותם
ופעולותיהם • ובטבע הפרטית לאדם החי והמדבר בהשכל ודעת • כאשר הראת למעלה
לדעת • ואז יהפוך אל החקירה באשר יחלה את חליו וידע מעשהו • מה המקרה אשר יקרהו •
את אשר יפסיד כל אבר וכל חלק ואת אשר ישכהו • ומשם יעלה אל ידיעת האותות המורות
על השתכות חלקיו הפנימים הצפונים • מקולי המקרים הרעים והנאמנים הנראים לעיניים •
ישפוט שפוט בעין שכלו איה מושבם ומקומם • וא"כ איך יפעלו ואיך ישתנו דבר יום ביומם •
ואיך יפול דבר החולה אם יהפך ממחלה למחלה • ואם יהיה מחליו זה ויעמוד לרוח והצלה •
לו אם יגוע וכעשן חיין יכלה • ואחרי ככלות כל החקירות הנאמרות • יבא בגבורותיו •
לחקור על דרכי ואופני הרפואות הן הן חמורות • כי לא דבר רק הוא למצוא דרך סלולה •
להעלות תעלה • בזמן כאמן ובמקום ככון במדה במשקל ובמשורה • כי פתם מלוה לעבד ופעם
שהיה אסורה • סוף כל דבר חובה על הרופא להכיר ולהבין משפטי הסמים וטבעיהם •
סגולותיהם ופעולותיהם • איזה יקרר ואיזה ייחם • כאלו כופת באש פחם • מי יכופא ומי
יפקיע התכועה • ומי יעמיד הכחות וכתל הבריאות הרפועה • איזה יחבר השבר • ואיזה
יפרק האבר • זאת חזיתי ראיתי ונתון אל לבי ותאחזני רעדה • חיל כיולדה • ולא שלותי
ולא שקטתי לאסוף בחפני מזמרת הסופרים והספרים • ידדתי היס באמיות ואסא ואבא ואטה
אל העריס • אשר ישבו שמה כסאות לגדולי החכמים • יגהרו אליהם אשר לשמוע דבר אמת
למים • הייתי כרוך אחריהם • ועפרתי בעפר רגליהם • ובכל כחי עבדתי וכל עמל לא
מכעתי • ואם מעשה הצדקה בידי הצלים ואם מלאתי הלא יגעתי :

ויהי אחרי הרעש והאדמה שקטה ממלחמה • ולא יגורתי עוד מפני אף המליך ומפני החמה
אמרתי שלו אהיה בביתי ורענן בהיכלי • אכלה את המלאכה אשר החילותי • כי
מאז לחבר חבור מזמותי ומגמותי • אם בחכמת הרפואה יכלול יסודותיה ופכותיה
ושרשיה על ככון לתועלת משכילים • אשר לא תשיג ידם די קנות הכלים • ואכוף הספרים
ולמוד הלשונות וקנות החברים : אם בחכמות הלמודיות והטבעיות יבאר היטב דברי הראשונים •
ויברר ויבן ויצרף דברי האחרונים • אמנם בצוק העתים ובסבוב הגלגל נרדפתי מנוחה •
וכחי תשש ולא היתה הלוחה • ארכו לי הימים • לענות בענינים כאלה כשאים
ולמים :

סבותי אני אל לבי כי כבר חלפו שנים • ועוד היום מבעני אלהים מבנים •
ואמרתי פן אגוע ואל עמי אאסוף • מבלתי תת שם ושארית בארץ זכרי
יסוף • ואשא סביב עיני ואמשש את כל כלי ככאתי • את אשר כבר לימים הכינותי • והנה
באמתחתי ביאור על פירוש הרב ר' אברהם בן עזרא כ"ע למגלת החמש קהלת רות איכה שיר השירים
אסתר כי פעמים רבות בא בקצרה ודברי מעטים : ואולי לחידות כוטים • כל יודעיו יתנו עידיהן
כי הם סתומים • ומכיריו יכירו וידעו כי הם חתומים • בשנם ידיו רב לו בפי הכתוב בדקדוק לשונו
ובהבנת לחות משליו ומליצותיו • ואחרון הנאונים בזמן ואשם בחשיבות הרמב"ם ז"ל באגרותיו
עכה בן ואמר כי מאברהם אבינו ועד אברהם לא קם כמוהו מורה • ולא נהיה ממלא ספרין
חכמה

הקדמה

חכמה ומוסר ועם דרך ארץ תורה • אמרתי עת לעשות ולא אחדל • להוציא מלפלה לאורה
חבור כזה אף כי קטן ודל • אשר תועלתו גלויה • וכוונתו רצויה • והנה הוא למחברת
ולתוספת לספר מרגליות טובא לפירושו על התורה שכבר נודע בשערים • ונתכוונתי למען ירוץ
בו היודע לקרות ספריה • כי הרחקתי מאד מדרכי המפרשים הגדולים • בשלון גדול דבריהם
חולים • ולכבודם הסחר מסתירים הביאורים לפעמים • וביותר נעלם יבארו הנעלמים •
לא כן אנכי עמדי • אמנם לאנשים כנלי וכערכי הרימותי ידי • וכבל ערכם אל הביאור
בארתי • וכאשר ידבר איש אל רעהו דברתי • ותשלם המלאכה זה ימים לא כביר בדלות ה׳ את
דרכי ויתנני • ולהביאו אל חדר הדפוס עזרני • אשר פיו מגדלה סוד יקבנו • כי גליתי סוד
הרב המתון בחבו • גם שם שם המגלה בקרבו • ואתנפל לפני כבוד הרב ישא חטאתי • אם
באולי שגיתי בכוונתו בקשתי ולא מצאתי • אתי תלין משוגתי • יגדל כא חסדו למחול עוני •
ואל הקורא המשכיל אתחנן לבעבור יחנני • ולכף זכות דיינני • ואל השגיאות מי יבין אזני
יגלה : ואדע כי מצאתי חן בעיניו ואתנה לו יקר וגדולה • והיה כי אזכה
להדפיסו שנית אתן לעיני השמש תודה לו והלל •
ואנו ושבחו אמלל • ואסיר בדילי ואריס
המכשלה • לבעבור הקיש האמת
על כנו והאמונה על תלה •
כאשר הקטן אהרן עמריך
הרופא :

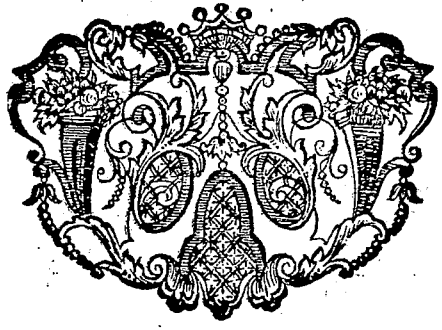

בעזרת השם קהלת

באר הרב בהקדמה קצרה תכלית זה הספר אשר חבר המלך שלמה

והנה הכוונה האמתית היא להכין לב האדם ליראת שמים ולהחזיקו בטהרה ובקדושה •
וכאשר ראה שלמה המלך החכם מכל האדם כי אין דרך ומבוא להגיע אל היראה
הנכונה אשר היא ישרה בעיני השם • כ״א אחרי השכלה והעיון בחכמת הנפש והכליותה בעה״ז •
חבר ספר קהלת וקבץ בו כל חלקי הסותר והטענות אשר אפשר לטעון כנגדו • ובוודאי אין לך אדם
אשר לא יתאוה להבין ולהשכיל יסודו אשר נחלב משם • כי הנפש בע״הז כאדם נטה ללון • ונחברת
עם הגוף כדי שתוכל להשיג הידיעות באמצעות החושים החמשה • כי הנפש עם כל מעלתה
היתירה על הגוף צריכה לכלים שעל ידם תשיג הדברים ההוויים בעולם • כי מי שירצה להבין
סודות העניינים האלהיי׳ צריך שיעלה מעלות מעלות ומדריגות שונות מן החקירה בגופים שהיא מה
שקראל בעל חובת הלבבות דרך הבחינה • אל החקירה בנפש האדם • ומתנה אל החקירה בנפשות
העליונים • והמעלה הגבוה מכלן היא החקירה בעצמו׳ הש״י אולי יזכה להשיג שמץ מנהו • וכנה
פי׳ הרב המורה ז״ל מאמר הכתוב וראית את אחורי ופני לא יראו • שר״ל לא תוכל להשיג עצמות
הש״י כ״א מצד פעולותיו • כאשר יוצג הפועל החכם הנסתר אם תביר הפעולה אשר פעל וכפי
אשר תהיה הפעולה מעולה וטובה מאחרת כן תדין על מעלת הפועל היתירה על מעלת חבירו •
ולפי שהדברים הרוחני׳ ומכ״ש עצמות הש״י א״א להשיגם בחוש • בעבור שהחושים לא ישיגו כ״א
הגופים אבל לא ישיגו הנפשות הנפרדות והשונות מן הגופים כאמר כי לא יראני
האדם וחי • אבל כל מה שתראה הם פעולותיו היקרות והגבוהות והנשאות • ואז
תוכל להבין אפס קצהו מגדולת הש״י • אמנם יגיע האדם אל זאת המעלה אחרי אשר יתקדש
ויטהר עצמו ויכוין לש״ש • כי אז תבוא אליו השפע מאת אלקים לדעת אמרי אמת • אך כאשר
ישיג האדם איזה השגה טובה לא תסור ממנו אף אחרי מותו בהפרד הנפש מן הגוף בסיעתא
דשמיא כי הידיעות הקנויות בשכל עומדות קיימות אף אחרי אשר נפלו ונאבדו הכלים שבאמצעותם
הגיע למעלה הזאת • כמו שהפעולות היקרו׳ קיימות אחרי אשר כבר נאבדו ונשברו הכלים
שבאמצעותם נעשו אותן הפעולות • וכמה מעלות טובות לתקוס ב״ה עליכו שחננו כל כך • כי אפי׳
אם נשבול בע״הז כל ימי חיינו • הלא הם קלרים ונחשבים למאומה בערך אל העו״הב שהוא בלי קץ •
ואולי תחשוב שאפשר שיסבול האדם בע״הז וגם אמ״כ לא יהי׳ לו יתרון • וכאסף זכרו
ולא יעמוד • לפיכך בזאר הרב החלוקה שכל מעשה או פעולה איזה שתהי׳ אפשר שתהי׳ על ד׳
פנים אם טולו טוב וכו׳ • אבל מעשה הש״י כולו טוב • ומה שנראה בו רע הוא מעט מזעיר
לתכלית שלמות כלל הבריאה • וא״ת מדוע בראה החכמה העליונה אפי׳ הרע הזה המעט • הלא
תדע כי אין דבר רע בעצמו ומלילה לומר שהש״י ברא הרע • כ״א שהוא הרע בעבור חסרון המקבל
כי המקבלים גם הם נבראים • ולפי שהם נבראים א״א שיהיו בתכלית השלימות • וא״כ יצאר
תמיד איזה חסרון בחיקם • עד שכאשר תקבל הבריאה אח״כ איזה פעולה ע״י בריאה אחרת
כאשר יקבלו פני הכונם פעולת השמש תשתנה לרע בעבור חסרונה • ובאמת אין זה רע מצד עצמו
ומצד כוונת הבורא יתעלה כמו פעולת השמש להאיר על הארץ ולחמם הגופות טוב מצד עצמו כ״א
מצד חסרון המקבל לפי שאין כחו משיג לקבל כל כך אור וחום ישתנה לשחור ולחושך • וכמות זה
גם מחשבות האדם משתנים כפי הכנתם • אם בעבור שכוי המערכה שבו נבראו אם בעבור שכוי
המדיכות והאקלי״ם וכדומה לזה רבו מלספר • והנה בחמלת השם על עמו העיר ה׳ את רוח שלמה

החכם

הקדים הרב לבאר דרך כלל מה שצריך הקורא לידע

טרם יקרא הספר • איזה כוונתו ואופן באורו אותו • ולמה כחלק באורולג' אופנים הא' באור המלות והב' באור והמשך המשל • והג' סוד הלמשל • והנה באר שמלת שלמה בכל הספר פירושו שלמה המלך בעצמו חוץ מפסוק האלף לך שלמה שכוונתו בכמשל על המלך המשיח • כאשר יבאר למטה בפעם הג' אבל בפעם הב' שהוא המשל אפילו האלף לך שלמה כפשוטו על המלך שלמה בעצמו יורה • ופי' המתכוונות הוא השמים והארץ ולפי הדעת הזאת כתבארו בו סודות מעשה בראשית • אך לפי הדעת הראשונה יעסוק במעשה מרכבה אמנם הדעות האלו כפסדות ואין בהן ממש :

כל נשיקה פי' הדבר תמוה בענין הכנוי במלה הזאת שכאמר ישקני ולא כאמר ישק לי • כמו שהוא בכל המקרא מוכח מזה שיש שני מיני נשיקה האחת על הפה ממש והשנית על היד ועל הלחי וכו' • גם יש במקום הזה הכרע שמלת נשיקה עם הכנוי תורה על הפה ממש • לפי שנזכר כאן מפורש מנשיקות פיהו • וא"כ בודאי הנשיקה האחרת איננה על הפה ממש • וראיה הדברים שנשיקה שתם היא הנשיקה היותר מובחרת והיא על הפה ממש • גם הענין שיש בו כנוי בלשון הקודש תמיד יותר מחוזק ועצמי • וכן כתתי לו איננו כל כך לחוזק הענין כמו כתתיו :

פעם הב' התחיל הכתוב לדבר בלשון נסתר • ישקני פיהו • וסיים בלשון נכח דודיך לכן אמר שזה לחות מאוד במשל שדמה המשורר כאלו הנערה עומדת לבדה • ומדברת על נפשה ואח"כ הרגיש הרועה שבא מצין האילנות והתחילה לדבר אליו • ופי' ישקני על דרך הצווי והתפלה מי יתן שישק אותי ונשיקות רבות • כי לא תשבע באחת • ופי' הגאון ר' סעדי' הוא שזכר לעיל בפעם הא' :

הפעם הג' אז ישיר משה במקום אז שר משה • וכן יעשו עגל בחורב • ולהפך כאלא בכתוב עבר במקום עתיד • אלהים באו גוים הראוי לכתוב יבואו גוים • לפי שנבא על העתיד לבא וכן כאלא במקומות רבים שלא חשבו הנביאים לחלוף העבר והעתיד אולי יש דרש עפ"י סוד :

בין אוהבי לאהובי אוהבי הוא אשר אני כהלה לפניו • ואהובי הוא הנחמד בעיני • י"א כי הוא אפך • פירוש נתקשה עליהם שייחס הכתוב ריח לשמן וחשבו שאין לשמן ריח • לכן פירשו שמכיך כמו אפך בדוחק גדול • אבל נראה שלא סבו שמן מימיהם כי השמנים שסכין בהם ריחם כודף • ומעורבים בשמני פירות אחרות מזית ובשמני פרחים :

חורק לפי שהתי"ן הוא סימן לנקבה חשבו שא"א שתוסב על מלת שמך כי שם לשון זכר עלכן חשבו שתורק הוא שם מקום • אבל הוא טעות בידם :

כל פי' מה שנקודות המלה ליר"י תחת הבי"ת ושו"א תחת הה"א כאלו כשתבה בסמיכות אבל המלות שהם בו' נקודות על משקל ארץ לא ישתנו בסמיכ' ועיין לעיל בפסוק אך עשק רש וגזל :

יך כמו עוד שומאתו בו שפילושו תמיד :

יקון משלים הרבה ע"ש הכתוב ויתבר שלשת אלפים משל מ"א :

ברי ואלת תורת האדם • פירוש זה מכוון כנגד הלמוד לתועלת השכל והנפש כולם לומדים בורא אחד פי' אלו ואלו דברי אלהים חיים :

כי תא סוד

עיין בפילושו על התורה בפסוק ושמי"ה' לא נודעתי וגו'

ערה בפסוק ברבות המובה רבו אוכליה • קלקל המעתיק הדברים כלם • עד שאין בהם מובן כלל • אמנם כל"ל מלת רבו אוכלה משרש רבה אבל היא משרש רבבמן לעפולים • מבנין הקל ולפיכך הבי"ת דגושה • לתשלום חסרון אות הכפל • וכעין זה יבקר הצווי לרבים בבחי' למד ה"א מבנין הכבד :

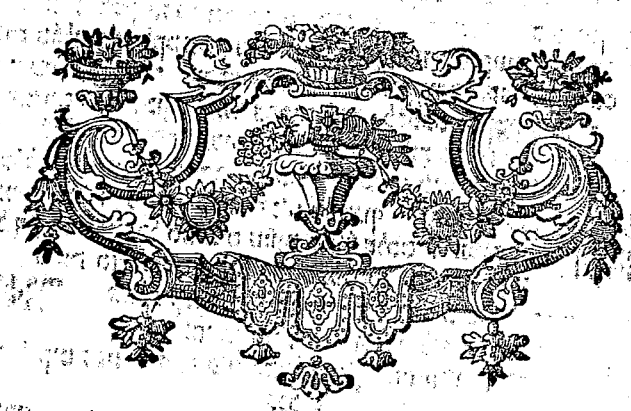

תאר היין פי׳ כאלו כתב מיין מישרים לו מיינות טובים ולפ״כ הסוב מלת אהבוך על העלמות • אבל לפי פי׳ הב׳ תהיה הכוונה אהבוך המישרים בעלמם :

כי הנה היא בעלמה • אעפ״י שגם בפסוק הזה היא מעידה בעלמה שחורה אני הביא ראי׳ מאל תראוני ולפי שסופו מעיד שאחרונות פירושו שחרות ממש כי אמרה ששזפתני השמש :

נאוה לצוכו אין ענין כאוה מן יאה אבל מן אוה • ואי״ת היה לה לומר ותתאוי׳ אותי • י״ל כי כן כמלא בכתוב וכל כעב׳ במרחשת • ולא כאמר וכל אשר עוש ם במרחשת ויקרא ו׳ ט׳ • וכן אין אבן נראה ולא כאמר רואה אבן • מ״א • ו׳ י״ח :

זה הכפל ר״ל יש כפל במקרא להגדיל הדבר • כמו שחרחר תליס : מכרכר קיל ויש כפל במקרא להקטין הדבר ולמענו ושחרחרות מזה הענין כי איך יתכן שתאמר אני שחורה מאוד אחרי שאמרה ובאוה • גם איך יתכן לומר שרשואל תראוני אם היתה שחורה כאשה כושית :

נחרן פי׳ אין כחר כ״א חרה והכו״ן כפעל הגידה לי אתה שהוא אהבת נפשי :

חסר מקום הקריאה פי׳ הכתוב

איכה הם פי׳ מלת איכה אפשר שיהיה פירושה שאלת האופן והמציאות כאלו תאמר על איזה אופן תרעה הצאן ותרביץ אותם ואפשר פירושה שאלת המקום ותהי הכוונה כמו איפה :

והיא פועלת ר״ל היא בעלמה מתערבת כי עטיה הוא הביכוני מבנין הקל לא מבנין כפעל אבל לפי פי׳ נגערת יהיה מבנין כפעל עכ״פ תהיה הכוונה והרצון בו כאלו היה כפעל אעפ״י שכפי תבניתו אין ספק שהוא מן הקל :

משכני וכל אחת פי׳ אל התמה שאמר בתחלה עלמות אהבוך שהן רבות ואח״כ אמר משכני בלשון יחידה כי כל א׳ מהעלמות מדברת כן בתחלה קודם זה • כי סיפא דקרא כרמי שלי :

כרמי שלי לא כמרתי נראה בתחלת ההשקפה מבואר המותר וכאלו היתה מבטלת דבריה בעצמה • כי אם לא כמרה אפי׳ כרמה מדוע היתה שחרחרת • לכן תירץ הרב בתחלה וכו׳ :

וזה ענין על עדרי • פי׳ הענוים עצמם כחבירים למקום כביכול • ומסמיכתו לעזים • פי׳ לפי שכמלא כתוב גדי עזים • אלו הין אני מיכים שוכים • היה ראוי לומר גדי לו עזים • ואלו היה מין אחד יהיה מבואר המותר לומר גדי ונם עזים אולם גדי מורה על הקטן שבעזים ופי׳ גדי עזים כאלו יאמר קטני עזים :

לסוסתי כמו לסוסת חרוזים • י״א כי הוא בעצמו כמו חרוזים ויהי׳ הפירוש לאחרך בחרוזים לפי שחשבו שאותיות הגרון מתחלפות זה בזה ואין הענין כן :

צרור המור מי שאומר שהוא לשון חתיכה סובר שהוא מלשון גמרא לרוחות :

מור מוסק והוא בל״א ביזס שהוא מין ליחת הכמאים בבהמה

לו מין היה תוך כים מיוחד סמוך לציון ואיכו מין למח מן הלמחים שיתכן עליו לומר לקטתי לו אריתי • וראי׳ לזה מקטורת הסמים שלא נכנס בו שום דבר מן החי ואעפ״כ יש בו מור • שלא כא ביד תשלח • פי׳ בענין הכוונה הזאת לא כאמר ביד מי תשלח • כ״א ביד מי שהרגלת לשלוח • כן הענין כאן התשיב אם לא תדעי הוא הכביא הידוע :

לסוסתי פי׳ אף שהיו״ד כפי פשוטו מלותיות הנוספות • מכל מקום אין לך דבר ריק בכל התורה כלה • ואין ספק שתמיד יש טעם להתופפת • והנה במקום הזה כאלו ידבר הכביא בשם השם הקורא אותם סוסתו :

כפר בלשון ישמעאל פי׳ בלשון אשכנז קפרי״ן ועיין מעשה טובי׳ שטעה בזה שפי׳ קמפ״ר כי הוא אשכולות • פי׳ דרך גידול ואל הענין הזה • רהיטנו מדברי • פי׳ מלשון המשנה רהיטי ביתו של אדם כמ״ש רש״י ז״ל :

שושנת כפי פירושו נראה מה שקורין בל״א ליל״א • כי יש לה ששה עליה • והיא מכאבת הראש ע״י הריח :

כאילן התפוח כי איך יתכן שידמה הכתוב הפרי לעצי היער אם לא שפי׳ עץ התפוח • ועוד תפוח זהב • פי׳ כמלא כתוב במשלי שלמה תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אפניו • וזה ראי׳ שמדמה הכתוב פעולת השכל לפירות האילן היפים :

מקפץ פירושו למו מכתר בל״א שפריי״גן היפפן :

הנצנים פי׳ הראוי להיות הכלים אבל הכו״ן כופף :

הנטה פי׳ כי בכל פרחי הלמחים כמלא אבק דק מאוד שהוא כמין זרע בבעלי חיים ותועלת להוליד למח אחר בדומה לו • זהו כוונת הרב • אבל באמת אין לתאנה פרחים מבולים :

בחנוי הסלע פי׳ חוג הארץ שהוא הגלגול הסובב הארץ • וחוג אותיותיו הפך אותיות חנו או שהן באמת שתי מלות חוג וחנו • ופירושם שוה :

ערב ונאוה פי׳ כל החושים יתענגו בו : **אפריון** אין דומה לו פי׳ המלה הזאת לא כמלא במקרא • בעבר הקלובות

פי׳ הראוי להכתב בעבר הראלות הקלובות כמו שכאמר ומאכלו בריאה שפירושו ומאכלו שהבריאה מבקוק ג׳ י״ן :

לתלפיות פי׳ השני כמו לתלפיות מן מלפכו • והכוונה בנוי מן למודים ויודעים לבנות : **שליט** נשק פי׳ בלה״ק כלי מלחמה כי כן כאמר נשק לנה ורמח :

שני שדיך חוזר למשל פי׳ כמו שפי׳ כבר במשל • שלמותיך פחות פי׳ הפחות והסגנים :

שלדיך קרוב פי׳ המלה הזאת קרובה בענין למלת תשלח קרירה תליס פ׳ י״ב : פרדס פי׳ כי יש גנים כמלאים בהם כל מיני למחים יחד ויש שמיוחדים למין א מן הנטעים •

קוצותי מלת קלות בהפך וכעשה קולות :

(:) (:)

קול דודי דופק פי׳ מכאן ואילך היא מתחלת לפשוט בתאהב הרועה כמו שיפרש ע״ד : והעכין איך תאמרו פי׳ אמרה הסכיבה לי כל חיתו יער כי יש לי כל ואיך תוכל לומר שאוכל פרי מגדך • כענין הכתוב לבכון אין די ביער וחייתו אין די עולה • וכתוב אחר אומר הילה לה׳ באלפי אלים ברבבות כאלי שמן • מיכה ו׳ ז׳ • בחו שיש פי׳ אבן התרשיש שלבנו וגווכו לבן ו״א העת לכם אתם זה מקרא מגא בחגי א׳ ד׳ •

עשת פי׳ בל״א קלאר ריין ווייס • שמכו שלבנו כמראה השמים שהוא מראה התכלת • עשתו • פסוק הוא בירמי׳ ה׳ כ״ה :

ספירים הראי׳ לדבר שלבנו הספיר אדום לפי שנאמר אדמו עצם ונאותו הכתוב נאמר ספיר גזרתם שפי׳ כאלו כגזרו מספיר לפיכך הם אדומים • ועוד ראי׳ בספיר אינו לבן כי כבר דמה הלובן בשלג וא״כ איך ידמהו שוב שכית לספיר קח לך לבנה פסוק הוא ביחזקאל ט׳ א׳ ומראהו אדום • שם משקל אלת המלה כפל פעם יאמר שם ופעם שיש כמו שנאמר פעם עיש ופעם עש כמו עש כסיל וכימה איוב ט׳ ט׳ • ועיש על בניה תנחם י איוב ל״ח ל״ב :

מעיו עשת שן פי׳ אין כוונת הכתוב על מעיו בעצמם שהם עשת שן כ״א על התנורה אשר עליהם אבל הם הגירים בה • וכוונת הכתוב לומר שאינו ערום אבל הוא חגור • והנה פי׳ הרב בפעם הג׳ כל הענין הזה על מעשה המלכה שראה יחזקאל על כהר כבר ואמר מעיו היא האפודה האמצעית והיא חגורת המזלות שנחלקה לי״ב אורות • והיא מכוונת באמצע השמים :

ששש פי׳ שהוא גוף וידוע שיש לכל גוף ששה גבולים והם למעלה למטה לפנים ולאחריו ולשני עברין :

בחור כארזים פי׳ הו׳ עומד קיים כמו הארז ומעשיו אינם כלים • אבל הם חדשים לבקרים וכו׳ •

הרהיבוני המחלצת רהב ישעי׳ כ״ז ט׳ • ורהבם עמל ואון תליס ל׳ :

שערך דמה הכתוב הכזירים לשערים לפי שהם נזרו מלגלח שערם :

באבי וי״א שפי׳ המלה הוא הפרי המבוכר • הפרי הנולד בראשונה בימות הקיץ ולפי דעתם תהי׳ מקור כגזרת מן אביב או מן אב • כי החודש נקרא אביב על דרך אב שהוא הראשון לכל מוליד פרי השנה :

המזג י״א שפי׳ אינו כפי׳ מזג בכל מקום כ״א פי׳ אחר לפי מקומו ועכינו כמו אור כאלו נאמר אל יחסר אורו :

ככרמל פי׳ כרמל מראה ידוע באותו הזמן כי איך יתכן לחבר סוף המקרא ודלת לאשך כארגמן שהוא בודאי מראה הארגמן עם ראש הכתוב ראשו ככרמל :

בסנסנין מוכח שהוא למעלה באילן אעפ״י שלא כודע פי׳ המלה לפי שאמר אעלה בתמר ואחזה ראשו כאלו יפה ע״ד ולאחוז בו בהכרח שהוא רחוק וגבוה מאד מאד :

למשרים עיין לעיל משרים אהבוך • **דובב** פי׳ מלת דבה כאמרה לפעמים לרע כמו מוליא דבה הו׳ כסיל ופעמים אינו רעה כל כך כי יוסף

יוסף הביא דבת אחיו ומהולרך הכתוב לומר רעה משמע שהדבה בעצמה איכה רעה • ונאמת דבה מעכין דובב אינו אלא לשון דבור אך ישתכה לפי הפעולה המחוברת עמו כי הולאתהדבה כמו מוליא שם רע • ועכינו כמו הולך רכיל שמוליא הדברים הנאמרים בהעלם וכבודם להשתיר ומודיעם לרבים • ומביא הוא המכסה פשעים ומאספם הביתה • אבל על כל זה יכול להביא את הדבה אל האוהב באופן רע :

תשוקתו רצונו פעם כאמר תשוקה על הדבר כמו במקום הזה ופעם אל הדבריה כמ ואל אישך תשוקתך •

וכארגמן בעין אי באף • כל״ל פי׳ מראה השערות שעל ראשך כמראה הארגמן אין השערות סביב לאף ולחוטם :

וירחיש הישן פי׳ יחלוש הישן בחלומו ממכו מן רחש לבי דבר טוב תלים מ״ה ב׳ :

אוהבי או ריר פי׳ גם נוכל לפרש וחכך על ריר הלשון • תלמדני • פי׳ המלה הזאת היא כמדבר לבשתרה שהיא האש אבל אין פירושה לכאן כמדבריות אלין תלמדני אתה כי למה תביאה אל אמה אם ילמדה האב :

ואם הוא הפיך פי׳ דודו הפוך תלידידות • **רמוני** אין יהיה הפירוש שתה מעסים הרמון ממש אלא ע״ד משל והכה אחרי שהם כנשו יחדיו • בחדר משכבם אין רואה אותם אמרה שמאלי תחת ראשי וגו׳ אמנם אתן הבכות תשבנה אשה תחתיה על מקומה והחזירה לאמר מי זאת ראית עולה מן המדבר וגו׳ כמוני שלא הרתה אמך ויחמה דך כ״ל מעכין ויחמנהאלין בראשי׳ • ושי׳ שלהבת אינכה שם כל״ל וכדי להגדיל הדבר סמך הכתוב שם י״ה אל המלה הזאת • וכן דרך הכתוב כמו כהרבי אל שפירושו הריס גדולים • ונעלם האלף פי׳ האלף שבנחי למד אלף תמיד כעלמה ונשתרה בתכופה :

והעומד על זה החבור פי׳ הקורא ומתבלל הרב על שאמר לפעמים כן יקרא בלשון ישמעאל • שידבר בה כמו דברו שפירושו כחתן לפי שנאמרו בו עולב ירושלים כי הדבור על הלב לנחם :

יען וביען ראיתי המון האנשים מלעיגים ומלעיבים בחכמה ובאנשיה מהם ממאסים אותה כאלו אין לה שום תועלת ומהם מבעטים בה כאלו היתה מתנגדת ח"ו ליסודי התורה וכוונותיה • אמנם כל אלה המדברים לא ראו אורה מימיהם ולא הכירוה אף כי הזילוה ואין ספק אלו ידעו כתיבותיה לא מצאו בה פתלתול ועקש • אבל מחסרון ידיעה המה מתלוננים • ובאמת זה העול ואין זולתו באשר הם עושים • כי לא היה ראוי לכעוס עליהם אלו בחנו אותה וקראו תנר כאשר מצאנו בדורות הקדמונים גדולי הדור לעקו מרה נגד המתפלספים שהלכו בדרכי הפלוסופים היונים והאמינו בדבריהם כאלו נתנו מן השמים ופרסמו דעותיהם ודרשו אותם ברבים • כי החכמים האלו חקרו ודרשו על הדבר ועל הדעות ודנו דין אמת ואם מצו לפעמים עכ"פ כוונתם היתה לשם שמים ולגויה למקום ב"ה • אבל אנשי דוריכו שונים מהם • כי לא ישימו על לבם לחקור על ענין החכמה • אף לא ידאו ולא ימצאו בדורותיכו אנשים מגלים דברי חכמה ודורשים אותה ברבים ומחזקים דעות הפלוסופים ומבטלים מ"ו הדעות התוריות • ובעו"ה תם כח ההשכלה באבדן המחקרים מן הארץ ולעת כזאת יקר אנוש מפז ואדם כוהן על לבו לעיין בעיונים מכתם אופיר מעט מזעיר מ' מעיר ושנים ממשפחה אשר לבו פוכה ללמוד או להבין שום דבר חכמה • ומעט הנאן האלה ממחקריה בדור הולכים שחוח מכירים ערכם ואינם יודעים לעשות רע אף כי ידברו בשער אך ידמו כי כעל עליהם • ועוד רעה מזאת חולי כי רוב האנשים בזמנכו בחשבו שהם מן המחקרים ומכת המעייניים אינם עוסקים כי אם בתשבורת וקלת ההבנה ובזולתם מחכמת הלמודיות תקופות ובמטריאות שהם כמאמר חז"ל פרפראות לחכמה • ואינם מפסידים שום דעה ח"ו ואין בהם חשש סכנה כלל וכלל • ואעפ"כ רבו הקמים עליהם ועומדים לכלותם • אמת רוב המלעיגים האלה אינם בעלי תורה כלל וכלל • כמעט אשר אם יתן אליהם ספר לא יוכלו קרוא אותו מהם בער בם רוח קנאה בראותם כי יש מן החכמים רוח הבריות נוחה מהם והם מכובדים ומקובלים בעיני האנשים לא יוכלו שאת הכבוד הזה יעמדו עליהם לנשכם כנחש כדרכי עמי הארצות ויטיתו בם אחרים בגילם לבלעם מכם על לא חמס בכפם אמנם לפעמים ימצאו אנשי תורה ולומדיה יספקו בדברי החכמה אם כנים הם אם לא • והנה להסיר מהם הספק הזה גמרתי בלבי זה שנים להבר חבור קטן אכלול בו פרקי החכמות המזכרות לפנים • אך להיות פרקיהן ופעריהן רבות עד שלא ימלט מהיות הקצור גם הוא עולה לדפים רבים ואריך החבור • וא"כ לעת כזאת בעודני מרוד בעניניים רבים אי"א לסדרו ולגמור אותו כולו ראיתי להעיר הקורא המבין על חלקי החכמה בדרך כלל ולהגיש לפה רשום תוכן פרקים ועניניה מבלתי זכר העיונים והלמודים בעצמם כאשר ישאני רוח המליצה למען ידעו המשכילים בעם אשר חכנש אלהים מדע וביבה ושכל עוד מה מפעם כל חכמה וחכמה בפרט ובמה עניניה ועד היכן ידה מגעת בזמן הזה ובאיזה מקום ומאיזה סגה יש להסתפק על יסודותיה אם הן אמיתיות או מתנגדות ח"ו לאמת המקובל והמתוקן :

והנה נגלו ידעתי חלוקת הקדמוני' בחכמות לג' ראשים והם הלמודיות והטבעיות והאלהיות ובאמת רוב הדברים שתפול בהם החקירה נוגעים אל אחד מאותן הכללות אבל לפי שיש ידיעות אחרות זולתן שגם המה דברי חכמה לפיכך ראיתי לברור לי דרך אחרת לבאר לאפני החקירה כמה הם באופן שאחקור מעשי האדם ומזמותיו מיום היותו על האדמה והנה האנשים אשר

היו סמוך לבריאת עולם ראו כן תמהו פליאות הבריאה ונבורות הבורא יתעלה ואין ספק שכתעורר בהם משק הידיעה וכוסף ההבנה לדעת את כל אשר נעשה תחת השמש כאשר כראה עוד היום במשל האנשים אשר יבואו מעבר ים אל ארץ אחרת וירואו דברים זרים לא ראו אות' מימיהם תאוה כפשם לעמו' על ענין הארץ החדשה הזאת ולהכיר כל פנותיה ילכו אנה ואנה ויחקרו על כל הדברים אשר יתמהו על מראיהם כן הדבר הזה הדור הראשון חקר על כל הנבראים ומלא שיח מהם מתנועעים על פני הארץ נוסעים ממקום למקום כמשפט בעלי החיים ויש מהם תקועים קבועים בארץ ואינם זזים ממקומם לעולם ומראיהם ותמונותיהם שונות • ויש מן הנבראים שפוכי טמוני חול בתוך הארץ ובמעיה כעין האבנים והמתכות גם ראו שם מקוה מים הנגרים אראה לא יעמדו מחתם אף רגע אחת ואחרי כן נגלו להם תולדות האש בהכאת אבן אל אבן או אל ברזל וכחו ופעולותיו להבעיר ולשרוף זולתו מן הנבראים בלתי המים והעפר וירגישו גם את הרוח המתנועע ומרעיש ע"י תנועתו הנמהרה כל יתר הנבראים על פני האדמה ויאלו מרוש עיניהם וירואו את השמש ואת הירח ואת הכוכבים ואת רקיע השמים והגשם והשלג והירה והמלקוש היורדים מן השמים • ועוד מעט ויתבוננו לקול הרעם והזועות ואש כופלת מן השמים ויתמהו אל המראות ואל הקולות והברקים • ותבער בם רוח התאוה להבין ולהשכיל כל אלה הדברים ולידע מקורם מאין יבואו ומה משפטם ולהכיר תכליתם מדוע נבראו ככה ועל המתכונה הזאת ומה פעולתם • ויוסיפו עוד לחקור בראותם כי יש מן הנבראי' האלו יגיעו להם תועלת רב על ידם וקלתם יזיקו אותם באיזה אופן מן האופנים שיהי' וזה החלם לעיין ולחקור בטבע הנבראים ומאותו העת והרגע עסקו בחכמת הטבע אעפ"י שלא כשלמה עדיין ולא הגיעה לכלל חכמה להיות החכמה נבדלת ומעולה מן הידיעה בתה שהידיעה לא תסוב כי אם הכרת הדברים כאשר הם נראים לעיני כל הרואים אותם אבל החכמה היא המגלה מצפוניהם ושרשיהם ויסודותיהם והולכת ועולה מעיון אל עיון ומחקירה אל חקירה עד הגיעה אל אמתת ההכרה וההבנה הנה עכ"ז היתה הידיעה הזאת יסוד ועקר לחכמת הטבע כאשר היא עוד היום • אולם כל עוד שהוסיפו החקירה בנבראים ובטבעם מצאו שלא יוכלו להשיג אמתתם כ"א אחרי ידיעת גדלם ומרחקם ותכונתם • וזה לך התחלת חכמות המדות והמספר זולתן מחכמות הלמודיות שהן ככלי וכבסים לידיעת שאר הדברים בהגלות על ידם מספרם ומדת ארכם ורחבם ובהם ומרחקם זה מזה ותכונתם ממקום למקום וכדומה להם כל אלה החקירות והעיונים הלאו להם שיח כח מיומד וכעלם בנפשות המחקרים ע"י ישיגו הדברים הנאמרים • וכי א"א לגוף לבדו להגיע אליהם • ומאז עמדו על הנפש המשכלת ויכירו וידעו שיש באדם עצם כבדל ומעולה מן הגוף העכור הנפסד • וכאשר התחילו לחשוב על ענין הנבדלים • גם הביכו חיוב היות בעולם כחות פועלים כל התנועות והנפלאות הנזכרות ובינו עוד בהשתדלות העיון כי יש סבה פועלת כל אלה הכחות והסבות כגלה מסך העורון מעיניהם ועמדו על מציאות הבורא יתעלה אשר ברא את הכל מאין הגמור וידעו וגם ייחודו והשגחתו בנבראים והיותו שופט כל הארץ משלם לאיש כגמולו וכמעשה ידיו אם בעוה"ז ואם בעוה"ב • ואל זה כוונו חז"ל באמרם אברהם אבינו בן מ"ח שנה הכיר את בוראו אחרי היותו בקי בחכמת האסטרונומיה ראו בזה שא"א ע"ה זכה ע"י עולם החקירה בחכמת הטבע והתכונה להגיע אל אמתת העיונים בחכמת האלהות • ואין ספק שע"י דביקתו בהש"י ויושר מהלכו נחה עליו רוח הקדש והשפע העליון עד שהבין מעמקי סודות החכמה מה שאין השכל האנושי בכחו המבעי יכול

להשיגו • אמנם ראי' מזה שאנה לכך ע"י עיונו בטבעים בכוונה שלמה לש"ש • ומעשה הצדקה בידו הלא"ח כיד השם הטובה עליו • אמנם מן החקירה הזאת נולדה החקירה במדות האדם ובמעשיו איזה יכשר לפני המקום ב"ה ואיזה יתעב השם • ואיזו הדרך הישרה שיבור לו האדם ומה יתרחק • וזה כאשר עמדו על השגחת המשגיח הטבע ועד ראוה מצפונות וחפץ בצדקת האדם ויושרו הגיעו אל הבנת המובות על האדם • מהם חובות הלבבות ומהם חובות הגוף ושיש מצוות עשה שחובה על האדם לעשותן ומצות לא תעשה שיתרחק מהן בתכלית הרחוק גם שקצתן בין האדם ולמקום ב"ה וקצתן שבין אדם לחבירו ועמדו מ"כ פל העבודה לאלהים ואלו הן המצוות השכליות כפי מה שקדאוש הקדמונים לפי שהשכל משיגן ומחייב אותן אף אם לא נצטוונו עליהן בתורה מן השמים מסיני • וכל המצוות האלו כפי מה שנראה נכללו בשבע מצוות שנצטוו בני נח שקצתן בעבודת אלהים וקצתן באהבה מן הגזל והרציחה והגילוי שכלן מצוות שכליות ומאלה הז' אין ספק יצאו סעיפים ופארות רבות אבל אין צורך לחזר להזכירן כולן אחרי אשר כבר זכרו כלליהן :

ועתה

הראיתיך הקורא היטר אופן מציאות ותולדות כל חכמה • ומתחיל גם לבאר לך חלקיהן כפי מה שהן בזמן הזה אחרי אשר רבו המחקרים שעמדו על כתפי קדמוניהם ונכנס על גבי ענק והשתמשו בסברותיהם ובעיוניהם ותקנו אותם וחברו אותם יחדיו בספרים • ומעתה לריך שתדע שהמחקרים והמתפלספים עמדו על חקירות רבות אשר לא עלו על לבם לפנים • ע"י התורה הקדושה שכתבה בסיני ונתגלה בה סודות הבריאה ופעולות הש"י ותאריו והיה זה להם למזכיר ולמלמד להועיל לחשוב מה שלא הגיעו אלין בכל חקירותיהם בחכמת האלהיות בענין הנפשות ותאדי השם ובענין ההשגחה עד שחכמי האומות גם הם עם היות שלא האמינו בה' ובתורת משה ולא זכו לקבלה התחילו מכ"פ לעיין באלה העיונים יותר מתה שעיינו בה קודם העתקת התורה ותקנו ויסדו מאמריהם קצתם אפשר שיהיו מכוונים אל האמת נכוחים וישרים וקצתם נפסדים ומבוטלים וטועים כאשר יקרה לאדם אשר יהרוס לגנוב בהר ולעלות הסולם המוכב מרלה ורלשון מגיע השמימה בלתי עזר השם ולוח הקודש בפרט בדורות האלו האחרונים בעו"ה שנגלו בי' מעל אדמתם ותורתינו הקדושה הלכה שבי והגיע' לידי זרים וכתפרסמו דעות רבות אמתות ומצות התורה ולון השם יתעלה התאמצו חכמי האומות גם הם לבאר ע"פ השכל עיונים רבים שהתורה גלתה אותם לישראל ושהיו מקובלים בידינו דור מדור עפ"י השמועה איש מפי איש בענין הנפש ועצמותה והשארתה אחרי מות הגוף העכורן ושכרה ועונשה בעולם הנצחי • ובענין השגחת הבורא על ברואיו • ורצונו וידיעתו וזולתם • ומעתה תשכיל ותבין שברבות הדעות והחקירו' והוכוחים בעניינים רמים ונבוהים כאלה עפ"י השכל החלוש שאינו משיג כ"א אפס קצהו רבו השבושים והטעות בענין חכמת האלהיות למתפלספים שבכל דור ודור מהם שהכחישו וכפרו לגמרי בקצת היסודות והעקרים להיותם מתנגדים אל השכל כפי יסודותם והנחותם שעליהם בנו עיונים • ובתוך הכתות האלו כת האפיקורסים שנקראת על הדורם המלמד ברבים שהכחיש ענין ההשגחה והידיעה לגמרי לאמר אין ה' רואה ואין טובד לאדם כ"א שיאכל ושתה וכאלה הדברים אסור לאומרם ישתתקו עצמותיו • אבל כבר כפלו הדעות הנפסדות כאלה בזמן הזה ונשתקעו וכל המתפלספים מתאמצים לבטל מעבות המכחישים ולהראות אמתתם עפ"י השכל ויותר מזה כולם כאחד מודים שדרכי החקירה לבד ודרכי הקבלה האמיתית לבד באשר שלא יוכל האדם להשיג האמת המוחלט בשכלו לבד בלי עזר ושפע השם • ושכל מגמתם לקרב הדברים המקובלים אל השכל. ולדרוש ולקבל

שכר אחרי אשר קבלו על כל כפשם שלא לאמת ולהחליט שום ענין לא דעה בחקירות עצומה כזה • בלתי אשר כבר נגלה וכתפרסם בעולם ע"י הקבלה ולפיכך רוב עיונם והעסקם בחכמות הלמודיות והטבעיות דבריה שאין להם עסק כלל עם הדת האלהית וקרוביה יותר אל השכל להגיע אליהם • ואין ספק שכל מי שנמר בלבו לעסוק בעניני חכמה על האופן הזה לא יגיע מ"ו לשעות ולקלקול בשבור היותו מודה על חולשתו ברשאית עיונו ומקבל על עצמו שלא לקיים שום מאמר ושלא להכחיש שום מאמר עפ"י החכמה לבדה אמנם לעיין כדי להשכיל יותר בעניני המקובלים והמיוסדים עפ"י התורה כי לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות להבין ולהשכיל הנסתרות והרמוזות עפ"י הסוד הנעלם :

הכלל

העולה החכמות האלהיות שהן מה שאחר הטבע הטבע עוסקות וחוקרות בעניניה רבים שעוסקים בהם חכמי האמת בעלי הקבלה אמנסתמיד לנכח פניהם יאיר הכלל הנמור שהחקירה עפ"י השכל בדברים למיש כאלו איזה ודאית ומוחלטת אמנם היא כבסים ויד להגיע אל הבנת התורה והדת המקובלת וספרי המדות כולם גרוריה ויסרים להיותם עוסקים בעניני המצות השכליות שגם התורה הקדושה מסכמת עליהן ומצוה אותן ובענין המדות הטובות והמשובחות והתנונות והרעות אשרי מי שבחר בהם ומקיים דבריהם • אמנם החכמות הלמודיות אין בהם סכנה כלל למעיין כמו שאין לו סכנה באמונתו ובדעותיו • אם ילמד אומנות ואדרבה הן מיסדות שכל האדם ומכונות אותו אל כל הלמודים להיות החכמות האלו מבוארות במופתים חותכים בסדר היותר נכון מה שאין זולתן בכל החכמות כי עם היות שהמחקרים חברו דרושים ומאמרים בהגיון ורצו לברר בהם דרכי השכל ויושרו בעיונו כדי להשתמש בה בעיוניהם באלהיות • אמנם מבואר מחכמת ההגיון עצמה שאין מקום למופתים חותכים כ"א בלמודיות ובגלל הדבר הזה לא אסרו הגדולים אשר בארץ המה כגון הרשב"א ז"ל וסיעתו לשום אדם הן בעיר ודך בחכים והן ישיש וזקן ובא בימים לעסוק ולעכות בחכמות הלימודיות האלו ואף לא אסרו ללמוד חכמת הטבע • אלא משום שנכללו בו פרקים נוגעים לאלהיות ועיונים בתהות הנפש וכדומה לזה כפי מנהג הקדמונים לערבב ולבלבל חכמת הטבע עם מה שאחר להטבע משא"כ בדורות האלו שיש להם מעלה יתירה על הראשונים להיותם דורשים בכל ענין ובפרט בחכמת הטבע בחדו להם דרך אחרת והוא הנסיון והראי' והבחינה ובתחבול' יעשו מעשיהם ונסיונות רבים ע"י כלים מכלים שונים שלא הוכנו אלא לתכלית הזה לנסות אם ילדקו דבריהם בענין כחות הטבע • ואמשול לך משל בטבע המים העולים בבאר ע"י שאינה הפך טבעם להכביד אל מרכז הארץ • אחרי אשר נעשה מקום רק בין פני המים שבתוך הקנה אז הנאר והמשאוב שהוא כלי עץ • וכאשר ראו זה הקדמונים והמהו על הרגר ובקשו למלוא דברי חפץ הסבה לאות הזה נזרו כלל גדול שאין בטבע ריקות ובכל מקום שיש שם ריקות הטבע מתאמצת למלאות כדי שלא יהי' שם מקום רק והנה האחרונים הביאו חולשת הסברא הזאת ויכשו את הדבר הזה פעמים שלש בכלים ארוכים כאלו עד שמלאו שבהיות נובה המים בחלל הקנה לב' רגלים באמת הארץ הזאת שוב לא יעלו אך יעמדו כבר אף אם יהי' המקום הרק שעליהם גבוה חמשים רגלים ויותר ולהיות כן עזבו דרך קדמוניהם ובקשו טעם אחר וסבה אחרת לדבר ומלאו אותה מהכחותיהם בטבע האויר בחקרו עליו כמו כן ע"פ הנסיונות ומצאו שיש להם כובד כרגש כמו שיש כובד למים ולכלל ף איזה שיהי' וכי כמו להכביד על מה שתחתיו הן מים או דבר אחר כפי משקל העמוד שנבהו כנגדם כל האויר וכובדו הפרטי ככובד האויר • ואחרי אשר ידעו ע"י חקירות ונסיונות שקדמו כמה הוא גובה עמוד האויר

מן שטח הארץ עד קצהו העליון גם מצאו בפ"י בסיון היות האויר קל מאוד מן המים עד בערך כובדו
אל כובד המים בחלל שוה לשניהם כמשפט מלק"מ מלקה נזרו להיות סבת המים בקנה שהורק ממנו האויר
אשר הוא כפלם לאויר המכביד על המים מחוץ לקנה או במאזן והוא בעצמו כובד האויר הזה החיצוני
וכחו להכביד עליהם • ומפני שכל הכח להעמוד הנמצר להכביד שוה לכובד לב' רגלים מן המים יעלו
המים מצותצם לל"ב רגלים ולא עוד כי אחרי אשר הגיעו אל הקצה הזה לא כשארה סבה לעלותם עוד
וליתר החוקף לסבותם בחמו הדבר בלתים אחרים כבדים אוקלים מן המים כגון הנכסף החיויין וזולתם
ומצאו שבערך תוספת הכובד לאלו הלחים אל כובד המים כן יחלש הכח המכביד לאויר וככה ימשך
גבהו בקנה הנאמר ועל דרך הזה הכסף החי כבדו ל"ד פעמים מכובד המים לכן כמצא גבהו בקנה הכ"ל
לא' מי"ד מן ל"ב רגלים שהם כ"ח אצבעות או קרוב לזה וכן כלם • והעתה קבלו הסברא הזאת לאמת
ככון וקיים בטבע וכמות זה עשו בכל החקירות בטבע ועודם היום מחזיקים בתמתם ומוצאים הדרך
הזה כלה להם לעמוד ע"י על האמת ולא יגזרו ולא יחלטו שום סברא ודעה בטבע כ"א אחרי אשר בחנוה
בנסיונות רבים כאלה • ואיך יעלה על לב אדם לומר שדרכים כאלו יפסידו מ"ו הדעות והאמונות
אדרבה איכם סומכים על דעותם כלל כ"א על הבחינה והנסיון • ואין לזה שום תבור ושתוף עם העיוכים
במה שאחר הטבע שהיא החכמה האלהית שבבנה על הסברא והדעה לבדה או על הקבלה איש מפי איש
ואין בה שום מקום לבחינה ונסיון בעבור שהנבדלים איכם נופלים תחת יד החושים עין לא ראתה אותם
זולת השכל הנתן ממרומים לבדו והדעת משנת אותם את זאת ראיתי ונתון אל לבי אין טוב לאדם לאכל
הנער עפ"י דרכי העיוכים העמוקי' ובעלמים כאלהיים חלילה וחלילה כי בודאי זה קרוב להפסד וכמכשול
לפני עורון השכל בה ויפול בשחת הטעיות והכזב והכפירה ר"ל • אמנם אם יש נפש איש להרגיל
בנו ללמודים יתחיל בעודו רך בשכים בבחרותו ללמדו קצת מחכמות הלמודיות מעט לרי התשבורת מעט
דבש ההנדסה והמדות והיה כי יגדל הנער ויגמל מבן עשרים שנה ומעלה עד בן שלשים שנה יביאהו
חדרי הטבע בגבורות הבוראו וכפלאותיו לעיין ולהבין עמקי הלמודיות המחוברים אל עיוכי הטבע כמו
שאבאר אחרי זה וכאשר הכינותו מקרתו אף עשיתו ומלאת שכלו זך ודעתו ישרה וסובלת עמקי החקירות
האלהיות וכי יש לו כח לעמוד בהיכל המלך חזק כראי מוצק על אדני יסודו ופקרי האמונה ואין עוד שום
חשש הטעות והספק באמתת הקבלה והתורה אז תכניסהו פרדס רמונים בחכמה האלהיות בהעלם
ובהסתר רב תגלה לו טעם ותכונה טעמיים תמסור לו ראשי פרקים אם חכם הוא ומבין מדעתו כי זה
סוף כל דבר ולאשר הסולם מעשה המרכבה כמו שביאר הרמב"ם ז"ל בהלכות מדע • עכ"פ העיוכים
קרובים אל עיוכי המרכבה כאשר זכרתי ואז יצליח ויסכיל ויצלח :

אמנם הלמודיות יכללו חכמת התשבורת וחכמת ההנדסה וחכמת האלגב"רה הראשונה משלש אלה והיא
התשבורת מלמדת להועילענין לירוף המספרים כפרדים ויסודותיה ארבעה שהם החבור והמסור או
הנרעון והכפל והחלוק כפי החלוקה בענין העסק במספרים שלא תמלט מלאחת מהנה • כי אם תחבר
שני מספרים אחד אל אחד או שתגרע הא' מחבירו הקטן מן הגדול או שתכפלם זה בזה או שתחלק איזה
מספר על מספר אחר או לחלק ידוע איזה שתרצה • וכאשר זכית במספרים שלימים ישוב העיון אל
אלה היסודות במספרים הנקראים שברים שהם חלקים משלמים בדרך משל אם תרצה לחבר שני שלישים
עם ג' רביעים וכדומה לזה ובתוך העיון הזה בכלל העיון במספרים מעורבים משלמים ומשברים יחדיו
הרי לך ב' פרקים והפרק הג' אפשר שיהי' ענינו בשברים עשיריים וזהו סיון בפני עצמו ויש בו תועלת רב
בחכמות

בחכמות כידוע ליודעיהן • המרק הד' בענין הולאת השרשים הנקראים מרובעים ומעוקבים ר"ל אם
יש בידך מספר מה כולל מבפילת איזה מספר בעצמו וזהו הנקרא מרובע ותרצה לחלקו עד שיתגלה לך
המספר שע"י כפילתו כולל זה • וכן הדין במעוקב שכולו מכפילת המספר בעצמו שוב שנית דהיינו כפל
המרובע בשרשו כי הנך רואה שזה ענין חלוק אבל איכו שוה לחלוק הפשוט ודיכו שוכים קצת מדיני
החלוק הפשוט ומן היסודות האלה תעלה בפרק הה' אל חשבון הערכים לאשונה שתרצה לידע איזה
מספר מידיעת ערכו אל מספר אחר הידוע בד"מ אם המספר הב' הוא ל ודעת שהמספר הנעלם
שאתה דורש אותו ערכו אלין כערך ב' אל ג' יצא לך מספרך כ' וזהו הנקרא ערך פשוט • אבל
יש לפעמים מספרים רבים שערך הא' אל הב' כערך הב' אל הג' וכערך הג' אל הד' וכן כולם עד
תכליתם זהו הנקרא העברה הכדסית ומזה יצא לנו פרק ו' ועיון במשפט העברה כזאת ובדיני לירופיהן
בד"מ אם תדע התספר הראשון והאחרון וערכיהן זה אל זה איך תוציא מספר כולם ואלה עיונים רבים
בפרק ז' תעיין בדיני העברה מספרית שטבעה להיות הבדל המספר הא' מן הב' כהבדל הב' מן הג'
וכהבדילו מן הד' וכן כולם ותחקור על ענין הנזכר לידע מספר כלו מידיעת שתי קצותיו ומספר חלקיו
ולהפך • וכאלה רבים • ולפי שלפעמים לא יספיק הערך לבדו לידיעת המספר ואין הדבר תלוי
בידיעת ערך א' כ"א בידיעת ב' ערכים ויותר שצריך לערך יצא הפרק הח' בענין הערכים המצורפים
וענין פרק ט' בחלק הערכים זה בזה גם לפעמים יקרה שיהיו המספרים הפך ערכיהם כמו שהראית
למעלה בענין נובה המים והכסף החי שערך הנובה הפך ערך הכובד וא"כ צריך לפרק יו"ד יבאר עני
הפוך הערכים וזה מה שקראו כלל הפוך ויי בזה להבינך הענין כי יש ענפים רבים יוצאים מן היסודות
האלו כאשר תבין בשימך על לבך שיהתו אופני החשבון כפי הענינים והעסקים עד שהסוחרים כנעני
ארץ להם חשבונות רבים יוצאים לפרקים מיוחדים אבל כלם כא' ככללים בדיני הערכים כפי מה שהם
מצויים ומפרידים הערכים זה לזה או מזה ככל ערכיהם אלין :

חכמות ההנדסה או המדות ענינה ללמד אופן שיעור הדברים הנמדדים והנה היא ארוכה
ורחבה מאוד כי הדברים הנמדדים הם פעם קוים ישרים ואז ראוי המוקר לידע מדת
איזה קו וערכו פעם הם שטחים וזה צורות שיש להם רחב וארך והראוי לעמוד על מדת כל זה שמחזיק
השטח פעם הם גופים שיש להם אורך ורחב וגם גובה ותרצה לידע כמה יחזיק כל הגוף ההוא אם חלל
הוא ותמלאהו ולפי החלוקה הזאת הרי לך ג' שערים השער הא' בקוים ובגולותיהם ונדלם כפי בעותם
זה אל זה וכו פרקים רבים בד"מ פרק א' בדיני ב' קוים כוטים זה אל זה עד שיתחוך הא' את חבירו על איזה
אופן ואיזה ערך יחתכו זה את זה פרק ב' בדיני קוים מוכחי' הולכים ובדלי' מביהם ואיכם כוגשי' זה בזה
ונחתכים מקו ג' או מב' קוים ובאותו השער בעצמו יעיינו דיני הזוית לקוים הפוגשים זה בזה שהן
זוית כלבה וישרה משני עבריה או מדה או רחבה • השער הב' בצורות יחלק לפרקים הא' בדיני
צורות המשולש שהיא הפשוטה מכלן והראשונה לפי אמ"א לצורה פחות מג' צלעות ויש בה דיכים רבים כפי
היות כל זוויותיה או צורה וחדות או שהאחת מהן ישרה או שהאחת מהן חבה • וכם כתבאר איך כדע
מדת הצלעות והזוויות והשטח מידיעת ג' חלקים מאלו • ואיך כדע מדת משולש א' מידיעת משולש
אחר דומה לו או כערך אלין • הפרק הב' בצורות בעלות צלעות רבות יותר מג' כגון המרובע או בעלת
ד' צלעות אוה' צלעות אוו' צלעות ויותר ובו יבואר אפשרית ידיעת מדת כל א' מהן מידיעת צלעה אין
הקפה או מידיעת השטח איך כדע הצלע וכדומה לזה • הג' בצורות בעלות צלעות רבות בלתי שוות
ובמה

ובמה יודע איפא מדת שטחן והקפן • הר׳ בגורת העגולה וסגולותיה ועדך הקויס הנמשכים בה ועדך
הזויות ודיני הבקעים והכוגעים והחותכים והקשתות בעצמן ובאיזה אופן יודע מדת הקפה כאמרס
ז׳ל כל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה ומדת שטחה • הה׳ במדת החתוכים מב׳ עגולות אס שוות ואס
בלתי שוות והאחת קטנה והאחת גדולה ומעגולה ל׳ה אחרת והלהן מן השאלות • השער הג׳
בגופי׳ וכו פרקים הא׳ במדת המעוקב שהוא גוף שמדת ארכו ורחבו וקומתו שוויס • הב׳ במדת גוף
שדפנותיו מרובעים בלתי שוויס וארכו או רחבו או קומתו כשתכיס הג׳ במדת מחודד שתושבתס מרובע
ולעגותיו משולשים יהד׳ במדת מחודד שתושבתו גם אל לעגותיו משולשים שהולכי׳ ומתקצרי׳ אל נקודה
א׳ ה׳ה במדת הגוף שתושבתו עגולה כעין החבית הפשוטה • הו׳ במדת המחודד שתושבתו עגולה שהולך
ומתקצר אל הנקודה הז׳ במדת הכדור שכולו עגול מכל צד ובכל אל ה׳ נחקור על מדת ההיקף והלעגות
והגוף ובזה תבוא מדת גופים אחרים בעלי לעגו׳ שוו׳ וכמה הם גם לגופים בעלי לעגות בלתי שוות והכך
דומה כמה רחבה זאת החקירה ממס עד בלתי תכלית בפרט אס נחקור על החתוכים לכל אחד ואחד
באופניס שונים אס מצדו ואס מנקודתו העליונה וכדומה לזה וכוסף לזאת החכמה שער מיוחד
קראוהו התרת המשולשים שנחלק לב׳ פרקים • הא׳ בהתרת המשלשים ישרי הקוויס • והב׳
בהתרת כדורים בפ׳ הא׳ תתבאר ידיעת המשלשים עפ״י הערך מידיעת גודל החותכים והכוגעים
והבקעים שבעגולה לכל מעלה ומעלה ולכל חלק ממעלה שעליהם הוכנו ויוסדו לוחות מורות במספרי׳
מדת כל א׳ מהקויס האלו באופן שאס נערכים עליהם הלעגות או הזויות מאיזה משולש שנרצה נמצא
מדת כלו על נכון • והדרך הזאת להתרת המשלשים יותר שלמה מהדרך הנזכרת למעלה להיותה
נכונה להתיר גם המשלשים עפ״י ידיעת הזויות • ומוכשרת מאוד למחקר • בפרט בחכמת
התכונה שמודדים בכלים דברים הנראים ממרחק עצום ואיכס יודעים כ״א בלעדי לפעמים מלעגות
המשלש בלי׳ וף הזויות הן הזויות הנמדדות ע״י הכלי הפרק הב׳ יבאר דיני המשולשים הכדורים שהס
הנולדים מחתיכות נ׳ קשתות מעגולות זה בזה כמו שהמשלש׳ הפשוטים יולדו מחתיכת הקוי׳ הפשוטי׳
וידיעה זאת הכרחית לחכמת התכונה ולחשבון חתוכי הגלגלים כנודע ובשני הפרקים האלו יתבאר
מספר התרת המשלשים כלבי הזויות ובעלי זויות לרוח ובעלי זויות רחבה ופאריהם וסעיפיהם רבו כמו
רבו • אולם חכמת האלגיבר״ה היא המלמדת להשתמש באותיות ולבאר במופת עפ״י לימוד אותן
האותיות ופירודן עניני׳ רבים ונפלאים בתשבורת ובהכרחה ולהתיר שאלות רבות וקשות אשר לא
יוכלו להתיר עפ״י החכמות האלו זולתי עזר האלגיבר״ה וזה שיבארו באותיות לסמן בהם משמרים
שלמים או מספרים ולורות או קויס ובהצטרפם ילדו סגולות אותן המספרים או הלורות אשר יולדו
מתוך לימודן • והנה כפי ההכרחה הזאת יתחיל הציון בחכמת האלגיבר״ה מד׳ היסודות לתשבורת
רצוני שתלמד לדרך האותיות ולחברן או לפרקן לכפלן ולחלקן כדי להוליא המבוקש הנעלם ג׳ גם
תעיין בטבע המרובעים והמעוקבים והכפולים עד אין קץ וכמו כן תעיין בהעלאת השרשים לא
לתעוקבים לבדם אבל לכל הכפולים עד בב״ת מה שאין בכח התשבורת להגיע אליהם ואף אס לא תוליא
אותם מלותלמים ומדוקדקים תקרב אליהם קרוב מאוד ע״י חלוקה שרש לחלקים ואברים רבים קטנים
זה מזה עד שתבוא אל חלק קטן מאד בערך אל כלו עד שאין משגיחין בו כלל • ובענין הזה בחלוק
השעורים תקרב אל השעור המלולים • ועי״ז תוכל לחבר ולפרוד ולכפול ולחלוק השרשים עצמס
ולערוך אותם זא״ז ולכפול ערכיהן ולחלקם ולהפרידן בענין במספרים בחכמת התשבורת גם ההעברות

הן

הן הכדסיות והן מספריות למיניהן וחדשים לא שערום בעלי התשבורת להשתמש בהן ותלמוד
תועלתם ואופן ידיעתם ובאלה רבות במספר לבד • אבל בהכדסה תועלתה רב מאוד מזה
להיותה מבוארת כל הסגולות אשר כתבארו בהכדסה וכוסף עליהן רבות אשר לא תשיג יד ההכדסה
להגיע עדיהן בעבור היותן מחוברות אל כפולים ממעל למעוקבים גם בחתוכי המחודד שהס שלשה
לורו׳ ידועו׳ בספרי הקדמונים הנעשים מחתוכי המחודד והקפיהן קויס בלתי ישרי׳ אבל תקמותן משונה
מעקוס העגולה ודיניהן שונים מאד באופן שיש לאחת מהן ב׳ מרכזים • או ב׳ נקודות אליהן
יצורפו כל הקויס תחת אשר לא יצורפו בעגולה כ״א לנקודה אחת שהיא המרכז והשתי׳ הכותלות
כתומות מצד א׳ ופתוחות מצד אחר וידיעת ערכי הבקעים והכוגעים והחותכי׳ באלו הלורות קשה
מאוד עפ״י ההכדסה אבל היא קלה ומרוחה באלגיבר״ה ויותר מהכה מדת שטחיהן והקפיהן ומדת
הגופים שנעשו מהס כמעט א״א למצאס עפ״י ההכדסה • אבל האלג״בר״ה מורה דרך מציאותם
ובכלל היא מורה דרך למצוא סגולות ומדות כל הלורות הנקומות איך שתהיה וגופיהן • ובפרט
אחרי הגלות חשבון החלקים הקטנים בלתי בעלי תכלית בערך אל השעור שנלקחו ממנו שהמציא
חכם אנגלי שמו נוטאן והוא הלמוד למצוא ערך השעורים והמספרים עצמס אז״ז מידיעת ערכי
החלקים הקטנים הכ״ל אז״ז והיה הלמוד הזה נחלק לב׳ חלקים כוללים הא׳ במציאות ערכי החלקים
הקטנים מידיעת השעורים • והב׳ הפכו שהוא מציאות השעורים עצמס ע״י ידיעת ערכי החלקים
האלו ואין רצוני בחקיר הזה להאריך יותר בענין האלגיבר״ה כי תקצר המצע מהשתרע אך את זאת
לעיורך הקורא פלא שהיא בגדלת הגדל עצמי מן ההכדסה בזה שבהכדסה וכן בתשבורת יצקחו
המופתים מיהסודות בהצטרף הסברות והמאמרי׳ א׳ אל א׳ וילכו מן הסבה אל המסובב והפכו
באלגיבר״ה יתבארו הסבות מן המסובבי׳ ע״י הפשטת הסברות זה אחר זה עד הגיעה אל הסיבה
המכוונת והיא מוכשרת יותר לדרך המופתי הזה מן ההכדסה וזאת מקובלת יותר אל הדרך הראשון •
ולפיכך האלגיבר״ה מוכשרת יותר לחדש עניניס וכללים שלא כודעו עדיין אף שההכדסה יותר
מוכשרת לבאר דבר מתוך דבר שהוא סבתו ואל תתמה על הדבר שלא זכרתי פה מאומה מחכמת
התכונה והרפי׳ והמשקולת וזולתן שגם הן כמצאות אל הרוב בספרי הלמודיות • אחכם המעם
מבואר מזה לפי שכל אלו הן חכמת הטבע כאשר אבאר בתה שיבא באשר הס עוסקים במשפטי
תנועות הכוכבים וטבעיהם ובדיני הרפי׳ איך יפעלו בגלות האור היוצאים מן הגוף הכרחה בענין
הרוחה ובדיני הכובד והתנועה בכלל לכל הנבראים אולם להיות רוב הדברים האלו אחרי חכמת
היסודות לטבע הפועלת כל זה מבוארים בביאור רחב ע״י הלמודיות אס ע״פ שעור המדות לכל אחד
מהן בחשבון וערכם זא״ז ואס בחשבון השעורים והמרחקים והתנועות כאשר יתבאר לפיכך דבדו
בהם בין החכמות הלמודיות והכיחו יסודות הטבע הכ״ל למושכלות אבל להיות שכמעט כלפרקי
הטבע יתבארו דיניהם על האופן הזה עפ״י המדות והחשבון כמו שנראה בדיני האויר ותנועותיו
ובדיני תנועות ב״ח ובזולתם לכך השמטתי אותן הנה ואבאה זכרונם וזכרון שעריהם ופרקיהם אח״כ
בחכמת הטבע :

והנה החכמה הזאת כוללת כל הנשמים הנבראים ומבארת משפטיהם ודרכיהם הן באופן
לכל מין ומין • התחברם מחלקים והרכבתם וקשורם בעצמם והן בסגולות מיוחדות
והן בתנועותיהם ושמיהם כי כל שיכוי היא בעצמה תנועה אחרי אשר לא ישתנה

אוס

מאמר המדע

שום נוף כ"ל בהשתכות מקום כולו או מקום חלקיו שמורכב מהם עוד שמפני זה חכמת התכונה
והמשקולת דבוקה דבק כאמן בחכמת ה טבע כחלק ועצם מעצמה ואולי תקרא כפש הטבע ועקרה
לך הכדורים כולם יתחלקו לגופי' הגדולים השמימים אשר ממעל לארץ ולגופי' הקטנים שתחת
הגלגל התחתון עד הארץ והיא בכלל • וכאשר כתחיל בתחתונים וכפיין בם כמלא מיני הכדורים
יתחלקו לפשוטים ולמורכבים ר"ל הפשוטים בערך אל הכדורים ושוים בכל חלקיהם בלי הכרת
שום צורת אברים ישתכו בם חלקיהם זה מזה והם העפר והאדמה אשר אנחנו עומדים עליה והמים
אשר בימים ובנהרות ובאגמים והאויר הסובב את הארץ והמים והאש המאיר והמבעיר • אבל
האדמה בעצמה תפרד לגופים פשוטים רבים • אם כשים לבנו אל האבנים והמתכות וזולתם
מהגופים שמצאו אותם האנשים ע"י חפירה ממעי הארץ להיות רוב חלקיהם שוים זה אל זה ממש
ואפי' אם יש צורה מיוחדת לכל הגוף אלו כעין גוף הבדלת יהיו גם חלקיו כבדים בצורה הזאת
כיהגע להתחקרים • אמנם הגופים הד' המזכרים והם העפר והמים והאויר והאש שוים בכל
עניניהם ואין להם תאר ולא צורה כלל לפיכך שומה היא' בפי הקדמונים לקראם בשם יסודות ואולי
טענו בזה שחשבו שהם פשוטים לגמרי כראוי ליסודות ועקרים שמהם יצטרפו כל המורכבים וכבר נזרו
המחברונים שאין זה מספיק להבנת מעבי הדברים להיות דברים כמצאים עין בעין ירא שהם
מורכבים מיסודות אחרים זולת אלה הד' • גם אין הכרח שיהיו כל הגופים מורכבים מאלה הד'
כי אולי יש שלא תכנס בהרכבתם האש ואחרים שלא יכנסו בהרכבתם המים וכדומה ודי בזאת ההערה
במקום הזה • וכשוב אל מאמרינו בענין הכדורים המורכבים מהם כאשר זכרתי הדומה או
המחלבים או הקפאים כאשר תראה לקראם דהיינו האבנים והמתכות ודומיהם מהדברים הכמצאים
בקרב הארץ בקראים דומם על שם שידמו ויאבו שקט שאלן בלי שום תכונה ומיחה ושכוי כראה גם
שמות פרטים למיניהם העליונים • אמנם דומם שם כלל כסוג הכולל למחלבים וקפאים
מחלבים ע"ש מקורם אשר חולבו משם גם קפאים לפי שרוגם בקפאו מעצם לח ונקרשו
ונתחזקו מלחון קפאו תהומות בלבים • אמנם דומם שם כלל כסוג הכולל למחלבים וקפאים
אילנות ירקות ועשבים גם למתי המים ועצי אלמוגים ודומיהם מארץ אשר בלבנון עד האזוב אשר
בקיר והמין הנ' הם המיים על פני האדמה הבהמה למינה והחיה למינה והארץ למינהו והרמש
למינהו וגם דגי הים יאספו אליהם לחברה גם העוף אשר יעופף על הארץ באויר ובתוך המין הזה
מהכדורים יצא גם האדם מבחר הבריאה ותכליתה דומה בחומרו ובתכונותיו לבעלי חיים כמשל
כבהמות כדמו • והנה הדרוש בב' מיני האלה יחלק לשני מאמרים הא' ידבר במתכונתם ותמונתם
ותבניתם איך ובאיזה אופן כבראו ובמה יובדלו ויוכרו המינים התחתונים זה מזה באופן שכמצא
במני הדומם קלתם מיני חול ואדמה שאינה נקרשת ומחוברת לעולם ומראיהם וגוניהם שונים
מחוברים חבור רפה והם קלי השמיקה כמו הסיד והכתל או כתבים במים או בדבר אחר כגון מיני
המלח רבים הנמצאים בתוך העפר בארצות החפירה מלבד אשר יבושלו ממימי הימים והאגמים
המלוחים כי גם זה המין ממלח יוצא מן האדמה ומתערב במים שעליהם • וקלתם מחוברים חבור
אמיץ וחזק והם האבנים היקרות כגון אדם פטדה וברקת וזולתם והבלתי יקרות כגון הבדלת
והאחלמה וקלתם מחוברים חבור חזק אבל כתבים באש ומוכנים למעשה מקשה והם המתכות הנ'
הזהב והכסף והברזל והבדיל והנחשת והעופרת והכסף החי' ותאלה כמולו מתכות רבים מורכבים
מהם

מהם ונעשים ע"י מלאכת האדם כגון נחשת קלל ונחשת ממורט וכדומה רבים ויש מהם נקראים
מתכות בלתי שלמים כגון האנטימון וכיו"ל וכיב"ל וזולתם • ובכלל הברזל יבא המנגנים' או האבן
השואב גם האבן המקרים הדם • וקלתם יבערו באש כגון הגפרית ומיכו • ויש מהם דומים
לשרף האילן כגון שמן האלרי וכפא וזולתם ועל גביהן מיני כבראים אחרים כמצאים בארץ או בימים
נתחזקו יותר מטבעם בהיותם מיני ממחים או רמשים כגון עכבי האילמות והעלים והפרחים ותתוכי
עץ נהפכו לאבנים וכגון רובי' הקליפות שעל הרמשים ממיני החמט שנהפכו גם הם לפלעים חזקים
כמעט פשים החזק לא יפוצצם • וכמות זה ימצאו בנמחים מיני רביה מאוד נכרים מפאת
ג"ולם אם מהבדל צורות שרשיהם ואם מהבדל צורת העלים ומספרם ואופן גדולם שהים על
שתים או שלש על שלש ואם מהבדל צורת הזרעים וצורת הבית שבו קבועי' להיותם פעמי' אחדים
פעמי' שני' פעמי' רביעיים ויותר מזה • ושם ביתם פעם כפין שליא ופעם כעין גרעין אם
הפאת המוכת הפרי הבא מן הזרע ועקר הכריתם והבדלם מפאת הפרח וממספר העלים שבהם •
וממספר הקוים הנוסאי על החיות בבהם ותמונתם כי יש שאין להם אלא האחת ויש שבה שתי עלים
ויש בעלי שלש עלים ויש בעלי ארבע ויש בעלי חמש ויש בעלי ששה ויש בעלי עלים רבות וכן הדין
בקוים המכרי' גם יש מהן מורכבי' מפרחים רבי' שוני' מעאת מבורים בעלה אחת ירוקה או בעלים
רבות מפאת תמונת' ז' זבית' ובתו' החקיר' הזאת יבאו גם למחי המי' ומחים הנקראי' חוכפי' לומחי'
על גבי המחרים וזכים מהם אם על גבי הכותל ומחים שלא ככר בהם שום זרע כגון הספו'גים
גם מיני עצי אלמוגים אף שרבי' מהמחקרים בדורנו יכללו אותם בכלל הרמשים • אמנם בבעלי חיי'
ימצאו סימני' גם יובדלו זה מזה כמו שיש בבהמות סימני' במספר שיניהן ואורתן ובצורת פרסות
רגליהן • בחיות קלתן שסועות שסע פרסה וקלתן אינן שסועות וקלתם שיניהן חדות ושרות
וקלתן שיניהן עקומות ורחבות ויש שאין להם שיניים כלל בלתי העליון • וכן הדין בחיות
וסמני השדלים במספר רגליהן וכנפיהן וכסוי כנפיהם וקרניהם כי יש להם ד' רגלים ויותר עד כ'
עד מאה ויש להם ב' כנפים ויש להם ד' כנפים ויש להם ו' כנפים וקלתם כנפיהם מכוסים וקלתם מגולים
ויש להם קרן א' במצחו ויש להם ב' קרנים • וסמני הרמשים כגון הכמש ושפיפון במספר המולות
שבשדרותיהם ואופן סדורם וסימני הדגים בספיר ושריון קשקשת ומספר הסנפירים כי יש להם ב' וד' •
וסמנים פרטים ישבהם • וסמני העופות בצורת פיהם • אם חד ואורך ופשוט או עקום ורחב ואם
כמין מנרה גם במספר האצבעות שברגליהם כי יש בעלי ב' אצבעות ויש בעלי ג' ויש בעלי אצבע יתירה
וכדומה לאלו • אמנם הידיעה במין האדם כפי מה שראוי לבארו בחלק הספורי הזה מחכמת הטבע
אשר אם תראה תוכל לקרותו ספר זכרון הטבע • היא מלאכת הכתוב בעצמה מלמדת לכתחו לכתחים
ולפרוד כל אבר איש מעל אחיו למען תוכר תמונת איש ואיש ומקומו ופעולתו ומקורו מאין יצא ואל אחה
יפנה כמו שהדין בצורת העצמות ואופן חבורן וקשורן זו עם זו ובצורת חתוכי הבשר שעל גביהן שסם כלי
התכונה וחיבורם בלא המן העצמות יתחילו ואיה יכלו • ובצורת הגידים ואופן תולדותם מן המוח ומן
החוט שבשדרה ואיך יתפרדו לכל אברי הגוף איש על מקומו יבא בשלום • ובצורת הוריד והעורקים
ואופן פרידתם מן הלב והכבד והתפשטם משם אל כל נקודה ונקודה שבגוף ואל האברים הפנימי' ואופן
חבורם זה עם זה ובצורת האברים הפנימים המוח והלב וריאה והאלמונה והקרב והכבד והטחול והכליות
ושלחנות הנשתן והמעים וכלי ההולדה לזכר ולנקבה כגון הרחם בנשה ומה שסוף • מחובר אלא
ולאבר

ולגל המולד ודית הזרע והבני לזכר ובלורית הגוף הנקראי שקדים גלגדולי בלטיכא הנחבאים בין השומן
והעצמות ובתוך המעי ועל גביהם זאת המלאכ הכרחית כל רופאים בפרט אבל גם לכלל המחקרי מועילה
כי א"א להכיר תמונת האדם ותוכו וטבע כל יתר החיים מבלעדה הרי לך שעור ועכין החלק הספרי לטבע
אמנם החלק הב' העיוני שהוא העקור שממנו כלמד טבע כל אלו הדברים וזולתם • והוא גם הוא יפרד
ל"ב ראשי' הא' במיני הטבע בכלל במה שהיא משותפת ושוה לכל גוף וגוף ובו יתבארו חקי התנועה
והמכוחה עכין הכובד אל מרכז הארץ ובאיזה אופן ומצב • יעמוד הגוף הא' את חבירו עד שיכוחו שכיחם
ולא יזזו ממקום ובאיזה מצב יגבר זה על זה ויכרי אתו על הלד השני או יגביהו או יטהו כפי הסכות המצב
בכלל א' וא' וכפי השתכות כח התנועה שקבל מגשמיותו • ומהירותו גם יתבאר בו טבע הכח המושך
אם ברחוק מקום באשר יש רוח בין הגוף המושך והנמשך ואם בקירוב מקום כאשר יפגשו זא"ז והחקירה
בעכיכים האלה עצומה ורחבה ואיכה שוה לכולם כי המים וכל הלחים זולת המים יש להם דיכים אחרים
משונים מדיכי שאר הגופים ואפי' באלו הגופים לא ראי' גוף חזק וקשה כראי גוף רך והלד השוה שבהן
כשתכו מדין הגופי' הנקראים ספוגין כגון הספוג ובראל עשות ודומיהן עכ שם מבעשם להשפיל את עצמם
ולהיות נכרעים לפני המכריע • אמנם מיד כרגע בסור יד המכריע וכוחו ישובו לאיתנם כמבראשונה
וכל החקירות האלו נכללו לפעמי' בשם חכמת המשקולות ובהיות שנשערי' באלו העכיכים הכחות גם
מהירות התנועה ומספרה ומרחק הכחות לפעול איזה פעולה הן לנוגף אחר או למושכו עליהם או
למנעו מן התנוע אשר יכסוף אליה בנקל תבין שיכנסו בו עיוכים רבי' ולמוד התשבורת והכדם ואלגיבר"ה
עד שאפני זה חברו החכמה הזאת יחד עם החכמות הלמודיות כאשר כבר זכרתי לפכים אמנם החלק הב'
עכינו לבאר דיכי הטבע לכל מין ומין מאלו המאלאים וכחלק לפרקים בד"מ א' יבאר טבע האדמה וטבע
הדברים שבתוכה הכ"ל וסגולותיה' וכחותיה' לפעל ביכותם ובגוף האדם ובאיזה אופן יתערבו זה בזה
ויפרדו אחרי היותם מעורבים בד"מ במיני המלחי שמהם חמוציים מהם חריפי' ובהתחבר יחדיו יצא
מהם המלח הפשו שמליחין בו הבשר אמנם אם כרל' מוכל להוציא כל א' מחלקיו הנזכרי' ולהשיבו על כמו
הראשון גם יחקר בו באיזה דבר יותך כל מין ומין בד"מ המלח כיתך במים הנפרדים כיתך במשקים
שורפי' כגון היין השרוף והכתר כתך בחומץ והמתכות יותכו באש או בחומץ השורף הנקרא בלטיכ"א
לקוא • פארטיס בל"א שיי"ד וואסיר וכדומה לאלו • גם יחקר בטבע האבכים היקרות מאיזה יסודות
יולדו • ואיך ישתכו ע"י האש או זולתו ומה תועלתם וסגולתם הפרק הב' יבאר טבע המים והלחים
בפרט מדוע סגגרים ארל' ואיך יתחברו ויתדבקו בגוף אחר ואיך ועד כמה יעלה בקב המשאוב ואיך יקרשו
ע"י הקור הגדול ויותכו שוב באמצעי' החום ואיך יתנועעו בתוך האדמה וישובו מעיכים ומקום מים
ומהיכן יבאו הנחלים • והמעיכים ואיך יעלה למעלה באויר העולה מן הארץ ויהיו מהם העכנים
והערפל הפרטבעם להיותם כבדים מן האויר מאוד וכופלים ממנו על הארץ גם יחקר בזה על תנועות
המים ומהירותה וכחה לנוע נופים אחרים בשחונות ורחים וזולת' מהעיוכים הפרק ה"ג בטבע האויר
יבואר בו שאויר הואגוף ממש ככל הגופים הפשוטים אף שאינו כראה לעין • ולפיכך ישלו כובד אלא
שהוא קל מאוד בערך אל המים ושאר הגופים שהוא מכביד על כל הגופים כערך גובה העמוד שמן
האדמה עד קצהו • ויבאר עוד שיש לו כח ספוגי' ר"ל שכדחק ונעצר בשטח קטן • אמנם כאשר יוסר
הכח המדחיק ידחוף הגוף הסמוך לו בעולך אשר כדחק ונעצר וא"כ הוא לפעמים יותר כבד ועל זה נבנה
חלאכת הכלי שבו כמדד כובד האויר בכל עת וזמן ובתוך הפרק הזה יתבארו סבת הגם והשלג והברד

הנתך

הנתך ארלה והטל והיורה מתי ומדוע יפלו לארץ • גם יש פה • מקום לבאור תכונות הרוחות
מקצתן מסודרות כפי עתות השנה והמקומות ומקצתן • בלתי מסודרות כולדות מסבות חדשות •
והפרק הד' בטבע האש בו יתבאר מדוע תבער האש וכיצד לה כח להתפשט לכל צד ויתבארו דיכי החום
והקור כי החום מקורו מן האש הנכנס בגוף המחומם והפכו הקור ועל סגולת ההתפשטות נבנה כלי מדיד'
החום והקו' גם מדוע יתחוממו קצת בנקל וקצתם כבדי החום אבל יחזיקו החום זמן יותר ארוך • גם כמה
כח האויר להוציא חום אל הפועל • ואיך יסור החום והאש תכבה במקום רק מאוירו ואיך יולד האש והלהב
ע"י התנועה והחכוך ואפי' לותן הגופי' שאין בטבעם לשרוף יולידו אש שתנועתה משונה וזרה ומפלאה
פעם דוחפת ומרחקת את הקרובים ופעם מקרבות את הרחוקים והענין הזה נקרא עלעקטריסי' פעם
ועל גביהן הכח המאיר לאש ע"כ סמוך לזה הפרק ה"ה בטבע הראי' והמראות וזכוכית הראות כפי העיון
המשולם בגילגולות הראות הישרים שהולכים מגוף הנמאר אל העין • ובגלגולות הנכפלות ע"י כלי מראות
הלובאות מן הגוף אל המראה ומן המראה אל העין • ובגלגולות הנשברים ובאמצעית הזכוכית או הלחים
כמי' והדומים להם כי הגלגולות הבאות מן האור או הגוף הנמאר בעברם דרך גוף מאלו הנזכרי' מתקרבי'
לפעמים ומתרחקי' לפעמי' זה מזה כפי מה שנעשה בולם או שקוע והעיון רב ונעים באלה העכיכים •
ונתחבר לזה הפרק העיון בטבע המראים והגווכים במה שכודע בזמן הזה שאין הגווכים עצמים לגבעים
עצמם כ"א שהם כולדי' מערך הזויות שבו נכפלו הגלגולות דבר זרו מפלא' מאד אבל אמ' מבואר ע"פ בטיונו'
רבים • ובפרק הזה יתבאר טבע ומהות הקשת אשר בענן הנכפל לפעמים וטבע האויר הלבוע סביב
הירח והשמש • הפרק ה"ו יבאר טבע הקול והשמיע' והוא חכמת המוזי"קא והכנון כפי ערכי המרחקים
שבין הקולות או ערך הכימון בכלים כאלו • איזה הם הקולות ערבים לאזן השומע ואיזה מהם
מכגדים ומצערים • הפרק ה"ז יבאר דיכי העתים המשתכות פעם מטר יהיה על הארץ • ופעם
הברד יתך ארלה ופעם ירד השלג • והכה במקום הזה יפורש עכין העכנים סיבת עליתם וסיבת ירידתם
וזולת' מן הדברים • הפרק הח' • בחכמת התכונה והוא למוד בפני עצמו ולחבר מאוד כפי רבות
העכיכי' הנכנסים בה להיותה עוסקת בחקירת מהלכי הכוכבים ותכונתם • הן הכוכבים
הנקראים קיימי' ואין מספר לכל לבאש בלתי להשש לבדו המונה מספרם ותכונת' נקראת מסבה
היומית לפי שהיא נראית סובבת את הכדור הארצי בזמן יום אחד שהוא כ"ד שעות שלמות והן בכוכבים
הנבוכי' השבעה שהם של"ס חככ"ל והן בכוכבים הזנבים בל"א קומעט"ין והן בכוכבים סביב כוכבי שבתי
ומאדים ומידיעת התכונה הזאת באר הטיב כודעו הזמכים מתיהיו בנגוד או בדבוק זה עם זה והתולדות
מאלה שהם הלקות וקדרות לשמש או לירח אם לכוכבים האחרי' מן הנכבוכים • והנך רואה שזה עיקר
חשבון הראי' בהלכות קהה"ה לפי שמקדשין החודש בזמן הדבוק לירח ולשמש כפי שהוא נראה בא"י •
ובכלל הידיעת האלה מדת הימי' והלילות בכל עתות שנה ובכל מדינה ומדינה שכשתנה כפי רחבה מקום
השמש בגלגלו • גם ידיעת מדת הנשפים בערב ובבוקר שגם הם משתני' כפי הזמן והמדינה וזולתן
מן החקירות בענין זה • והנה בכל מאמר מאלה המאמרי' בכל ככב נבוך לבדו • נתבאר לורתו
איזה היא ומדת קטרו מדת שטחו מדת גופו בערך אל הארץ ובמדה שאינו מודדים • ומדת המרחק
שבינו לבינינו ולבין כל יתר הכוכבים הכ"ל כפי שכוי מצבו לפי שאין תכונות הכוכבי' האלה מצומצמות
בעגולה שמרכזה הוא מרכז הארץ וזמן סבוב כל כוכב ופעולתו בארץ כגון פעולת הירח בענין מרולת המים
בימים ושוב" • ופעולת השמש לשכות העתי' קור וחום קיץ וחורף. וכדומה ואחר ככלות הכל יחקר

על

על טבע הגופים הנכבדים • האלו בעצמם אם הם אדני' או אורים נוסכים או רוחני' וטבע הגלגלים
שבהם • יתנועעו • מי הם המכיעים ובאיזה סבה יתמידו להתנועע בלי סוף א ח ר ועיכוב
והפסק וכאלה העיוני' רבים מאוד יכלה הזמן לספרם ולבארם והם לא יכלו • מה רבו מעשה העושה
בב"ת אין חקר לתבונתו ואין קצה לכל הדרושים והדברי' המפליאים המחקרים • די לך במה שהראת
לדעת עסק חכמת הטבע בכלל • אמנם מה נורא המק ם הזה פחד קראתני ורעדה בהביעי אל
החכמות האלהיות הנקראות מה שאחר הטבע תפארתם לשלשה ראשים והן העיונים בהויות העולם •
במציאות הנפש ועצמה • ובמציאות השם הנכבד והגדול ועצמותו • ונוסף עליהן חכמת ההנהגה •
וגם החכמות אשר צריכות להקדים לאלה החקירות והעיונים העמוקים והנה ההנהגה עסקה לבאר וללמד
דרכי ההקש והמופת והטעאה • יתבארו בה ראשונה החקור' והדמיון הנעשי' בנפש מן הדברים
המושגים בחוש ובאיזה יישרו וילריקו עד היותם מושגות בלי טעות ושגגה • ואם כ' יתבאר איך •
יולדו המושכלות והסברות עפ"י צירוף המושגים בחוש שנקראים הקשים באשר הם נולדים בדרך ההקש
זה אלזה • והנה דרכי ההקש רבים כפי שמני הלדופי' המחברים ואורתם ותבנית' • וכל אחד מהם
יש בה דיני' והלכות שונות הבליתם • לישר השכל האנוש לבלתי יטעה בהקשיו ובצרופי' חקיון ויגיע
אל האמת • ובעבור שנמצאו אנשים מטעים בהקשי' עד שנראה שהקישו על דרך האמת תחת כי שוא
ידברו וכזיבו בפיהם • לכן יתבארו גם דרכי ההטעאה • והמעולה שבהם הוא למוד המופתי' •
שהם גם הקשי' אלא שבכל מופת יש הקשים רבי' מחוברים ומצורפי' עד שיצא המבוקש האחרון שהוא
המופת • ותוצאת זה הלמוד אף שהוא סובב כל העיוני' והלמודים • הנה עכ"ז נרגש בפרט
בעיון החכמות הרמות וכעלמות • והולדת ההנהגה היא הסדר ללמד לתלמידי' ולישרם למען ילכו
בדרך הישר וישיגו ויביני הלמודים על אמתותם ולא יטעו בדברי המלמד אותם להועיל • ומענין הזה
גם דרכי הוכוח להתוכח כדי להגיע אל התכלית שהוא האמת • אבל לא לקנטור ולהתנגד ולהתרצות
באשר ישתן המוכיחים • אולם העיון בהויות העולם יבאר מהענין קצוץ הנגראים וכללם שהוא
העולם בהנחתו הראשונ' וכחותיהם וסגולותיהם דרך כללי: ואיך ובאיזה אופן יפעלו או יהיו
נפעלי' • ובמה יובדל ויוכר המורכב מן הפשוט ואיזה דרך ישכון אור הכחות אם במורכב אם בפשוט
ואם קצוץ הנבראים האלו יגיע עד בלתי בעל תכלית או אם יש קצה וגבול לפרטיו • וכן אם הוא
נברא מזמן בלתי בעל תכלית אם לא • גם אם יפסד אם לא • ובכלל העיון הזה המקיר הם בדברים
היולאים מדרך הטבע איך יהיו ובמה ישתנו פעולותיהם מן הטבעים • וכאלה חקירות רבות •
והנה בענין • מציאות הנפש יחקר ראשונה על מציאותה ואופנה ויבוארו כחותיה להשיג הדברים
המוחשים ולדמותם זה אל זה ולפרדם אם לא יתדמו • ולהקישם ולחברם ולצרפ' עד שיעשו מהם הקשי'
ומוב ים וכדומה לזה • גם יתבאר כח הנפש לחפוץ דבר ולהרמיקו זהוא הנקרא הרצון וגו יכללו התאות
והחשקים וההפעלות והבחירה ועוד בו איך יספרו הכחות בעצמם וגדלם וערכם • בין איש ואיש •
כל אלה הדברים כרא' ונכרים דבר יום ביומו בכל האנשי' • אשר נשמת רוח חיים באפ' • ואין מי
יכול להכחישם אם לא יכחש ויכחיד המוחש אמנ' בחלק הב' מן החכמה הזאת יחקור על טבע הכחות
האלה • ממה יולדו ויבוארו בו שעצמותה נבדל ופשוט אין ערוך אליה בכל הכחות הגוף גם שאין לה
אלא כח אחד זהוא ההשגה ממנו יתפרדו כל הכחות הנשארים והיא גם מכהנת וכומה את הרצון והבחירה
במאמרם ז"ל אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות ואיך יתוקנו כחותיה ויתעצלו ואיהמן

הכחות

הכחות מוכנים לכל עיון ועיון ולכל תלאכה או חכמה • ויבואר עוד אופן בריאותה אחרי שהיא עצם
פשוט ואינו מורכב מחלקים אם הוא • בעל הכלית או בלתי בעל הכלית בערך אל הזמן הנברא •
ואם תשאר אחר הפרדה מעל הגוף ולאתה ממנו • וזה העיון בהשאלת הנפש עמוק מאוד מי ימצאנו •
ובסופו יתבאר אופן חבור הנפש הפשוטה עם הגוף המורכב • ועניין פעולתם זה בזה • אם היא
ודאית אומדומה ואם יהיה מקורה באדם עצמו או בעצם אחר זולתו חולה לו • ונוסף לחכמה הזאת
המאמר בטבע הנפשות האחרות זולת נפש האדם כתלאכי' מחבלים ודומיהם • איך ומה יולדו ועד
היכן יגיעו כחותיהם בכלל ואם יפסידו • לבסוף אם לא • ואיך יפעלו בעולם
להטיב או להרע :

אך בחכמות האלהיות יתחלק העיון לחלקים • ואלה שמותם העיון במופתי מציאות הסבה
הראשונה ממנה מסובבים כל הסבות והמסובבים והעצם שהוא הממציא ובורא כל העצמים
הן פשוטים והן מורכבי' למגדולם ועד קטנם • מן הנפש העליונה והזכה מכל הנפשות עד הרמש
הכזה וכמאם בכל הרמשים • מאתו יצאו כלם במחכמה עשה אותם ובראותו יכלם כרגע ויאבדם לנצח
כענין שנאמר • הן במלאכיו ישים תהלה וגו' • ואחרי אלה מופתי המציאות יבואו מופתי האחדות
תגמור במה שאין שני גם בן ואח אין לו בלתי לבדו ומבלעדו אין אלהים • ושם יתבטלו הרעות והנפסדות
מענין שתי רשויות הפועל הטוב והרע ח"ו ועניני השתוף והרבוי אשרי מי שזוכה להבין האמת ולברר
האמונה • הזאת בלבו תקועה יתד במקום נאמן : גם מופתי היכולת על היותו כל יכול בידו היכולת
להחיות ולהמית לטוב ולעקור טוב וכדומה לזה • גם מופתי הידיעה הנב"ת שהוא היודע ועד לופה
ומבי' עד סוף כל הדורות וקורא אותם מראש ואין דבר כעלם ממנו אף אם במחתרי הלב יתבא • ואין
כסתר מנגד עיניו הן ובדילו כל המסכי' ואם ידד שאול הנכו רואהו • וממנו יצאו מופתי ההשגחה
הכללית והפרטית וכי עיניו משוטטות בכל דבר זכר מעשה כלם לפניו הוא ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה
אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה ואינו בז לדבר אם קטנה היא כבדי כנים • וכנה יתבארו במופתים
מיוחסים כל התאריס והשלילות שכתאלים בכתובים שאפשר לייחסם לעצמותו הנב"ת והמשפט לאלהים
ודק מסמים כשקף וחלילה לשופט כל הארץ לא יעשה משפט והוא שופט לדק אין בלתו • וחנון אין
זולתו • ורחוס אין כמוהו כי האמרים גם הם בלתי בעלי תכלית ואין קצה ואין שיעור להם • ובכלל
העיונים האלה החקירה בתכלית הבריאה כל פעל השם למעכהו ולכבודו בראהו אף עשהו אף יצרו •
ועל עצמותו אשר לא ידאנו האדם ומ' : הן אלה קצות דרכו אל סמוסרי מהן ראשי פרקים לשלמים
וידועים • במדע אשר לבנם פוכה אל הגדולה ונפשם נכספה ונם כלתה לדבקה בו • וללכת בדרכיו •
ואולי זאת המדלה אשר ראה יחזקאל הנביא על נהר כבר ותקח אזנו שמע מהנו • ואשר ראה ליעקב
כשבתו על כסא מלכותא דרקיעא ושולו מלאים את ההיכל ואשר ראה אדוכיו משה ע"ה במראת הסנה
ולא בחידות אף לא במשלים • כאשר בארו חכמי האמת • עד פה אבוא וקצני למלין אשים ולא עוד
אוסיף לך בהנה וכהנה בחכמות המדות והמוסר והדת השכלית והכמוסית שהם כסעיפים • לשרשים
האלה משם תולאותיה' ושמה יבואו כנחלי' הנבים אל הים כי זה כל האדם וסוף הדבר לירא את האלהים
ולאהבה אותו בכל כפשו ובכל לבבו ובכל מאודו ואת כל זאת ראיתי להעיר הקורא הנבון עליו וממנו יראה
וכן תחבולות יקח לחקור כרחב לבו וכפשו הזכה ובדה והיה האיש אשר לא יחפץ לעמול ולעמות בדברים
כאלה • אתכם יחפוץ יותר ללכת בעקבי הרועים ולבלות שנותיו בעיוני' תלמודיי' והלכות ודיני
ואשר

ואשר אין לבבו פוסח לעבוק בנסתרות אלה • גם הוא ברוך יהיה ומקוה ברוך לו אל הנעל גם ו
בחכמות ואכשיהם לבלתי קיות אחר יהם אלא כאלו יינעו בדיליק והיו עמלים ללדת לבהלה ח"ו : ואם
באולי ימצא אכשים תועים בשדה המדע ומקלקלי שורות התורות והיו בעיניו כמתעתעי • אל ידון
רוחו בחכמה כלה • ולא על כלל המחקרים כלו ילא בחמה שפוכה ובשלף קלף לחרף מערכותיהם
ולהעב בהמוניה כא אל לבו ישוב את כלה מזכר אשר אמרתי עם הכפר מחשבת כל חכמה ומזמתה ומגמתה
לתכלית הטוב וכי רבו גם רבו קדושי עליון אשר בארץ החיים המה וזכרם לא יסוף לענות חלקם • עם
החוקיים העקרי שכל דבריהם אמת ודק ושפתותיהם כוטפות מור המוריס דובבות שפת אמת תכון
לעד • שא כא עיניך וראה בחכמי התלמוד מהם היו רופאי תחלואים • מהם בעלי התשבורת וההגדה
והתכונה • ומהם חוקרי בטבע הנבראים ומהם במה שאחר הטבע עמלים אף יגעים כאשר יעידו
דבריהם • והלכותיהם רבו מלספור בתלמוד ומדרשים וכו' ואם גם בזאת לא תוחר באמרך החכמים
האלו לבם כפתחו של אולם והשפע האלהי עליהם השפיע עד כי אין מעצור להם להגיע עד תכלית כל דבר
ומהם אזן ראי' ועליהם אין לסמוך כי מטה ידכו אזל כחנו בעוכיכו: גם אני אעבה חלקי אחרך • אך
את זאת תעשה עמי • לראות ולהשכיל בגאונים שאחריהם כר' סעדי' וזולתו • והחכמי' שבדורות שבאו •
שוב תלא בעיניך ולבבך יביניכי גם הרב ר' בחיי מחבר ספר חובות הלבבות • והרמב"ם והראב"ע והרלב"ג
והרלב"ח • והרב"י אלב"ו • וקלוב לדורכו הרב ר' יצחק מחבר ספר עקידה והרב ר' אברבאל והרב ר"מ
איסרלש והרב בעל לבוש התכל' • והר' • שור מקבד"יא ורבים • זולת עסקו בשקידה וביגיעה רבה בחכמו'
ועשו בהן ספרי' רבי' אין קץ ואם הם לא מצאו עול בפיהן • מדוע כבער אנחנו בחמה כנדן ובלא לריב
מהר • כפשי מות היסרי' האלו והתמימי' תמות ואם התועים חטאו • יתקוהם בעוב' ורשע' כשלו בה אך
את כפש החכמה תשמור ובעליה תמי' ופרשת כנפיך על האמת והצדק ושכת בעד מאהביה ותגן בעד' ככח
פני מחרפי' ההמוני' הבוערי' בעם מושבי רעה ומתבכלי' להמית אכשים תמימי' ושלמי' כמחקרי' כלומדי
תורה בעבור כי הקנא' בלבם כאש בוערת ועל כי אין תבוכה בקרבם לא יביכו • אף לא ישכילו • תחת נעריו
המביני' התכשלה הח' ידם גם לקשור רסן בפיה' למען יבושו ויכלמו ויאלמו כרחל לפני גוזזה • ולא יזדון
עוד • אך כפעם בפעם יעתידו אל השם בעד האכשים האלה הלובאים פתח האוהל בהלו כרו
עלי ראשם למען לא ילפת ארחות דרכם • אך יישר לפניהם דרכיו ויסקל המסילה
אשר יעלו בה יריים מכשול ופוקה עד באם האהלה ישלח מלאכו
לפניהם ולפני עמו ב"י אלין גויים רבים יכהרו ויאסוף
עדרי לאנו הנדחים בארץ אויביהם ויבנ' הבית
לשמו חיש קל מהר בימינו • אכי"ר